

evangélikus

81. évfolyam, 37. szám
2016. szeptember 18.

élet

Élmények a riói olimpiáról

Interjú
Novotny Zoltán
sportriporterrel
5. oldal

KEDVENC LAPJAI *digitálisan*

PÁR KATTINTÁSSAL
AZONNAL OLVASHATÓ,
ELŐFIZETHETŐ

KIADVÁNYÁT TÖBB
ESZKÖZÖN IS ELÉRHETI

NEM KELL TÁROLNI,
VIRTUÁLIS KÖNYVESPOLCÁN
BÁRMIKOR ELÉRI

NYOMTATOTT
ELŐFIZETÉST IS
MEGRENDELHET

AJÁNDÉKBA
IS VÁSÁROLHATÓ

Angyalok pedig vannak

Él közöttünk egy asszony, akit dr. Sárkány Angyalnak hívnak, de mindenki csak úgy tekint rá, mint egy igazi angyalra. Betegágából is imáival kíséri az alkoholbeteg-mentő

missziói szolgálatokat, ahol maga is dolgozott és nagy empátiával gyógyított. Ezúttal kollégái és barátai vallanak róla, és elmondják, mit köszönhetnek neki.

Isten igéje nincs megbilincselve

Oroszország Karéli Köztársaságának tartományi székhelyén, Petrozavodszkban rendezték a közelmúltban a finnugor lelkészkonferenciát, amelyen hatvan lelkész

vett részt, közöttük tíz magyar. A tanácskozás témája az evangélikusság és az ökumenizmus volt. A négynapos találkozó csúcspontja az volt, amikor a résztvevők gyülekezetekbe látogattak. Fabiny Tamás püspök riportot írt az eseményről, amely nyolcvanéves múltat tekint vissza.

Shakespeare virágai

A közelmúltban Fabiny Tibor irodalomtörténész-professzor nagy érdeklődéssel kísért előadást tartott Shakespeare és az angol Biblia címmel. Elhangzott, hogy a dráma nagy-

mesterének életművében tematikus párhuzamot találunk a Bibliával. Az evangélikus egyház jelképe a Luther-rózsa, a templomok oltárán mindig található virág. Ez adta az ötletet, hogy Shakespeare virágairól szóljunk.

Olimpiáról olimpiára

Novotny Zoltán rádióriporter a sokadik nyári olimpiáról tudósította a hallgatókat. Élményei, benyomásai kötetekre rúgnak. Mértékadó, objektív ítéleteire mindig lehetett építeni, s így van ez most is, a Rio de Janeiro-i játékok után. Kialakult véleménye van arról, hogy hol érezte jól magát, és hol kevésbé. Mi tetszett Rióban, és mi nem. A vele készített interjúban választ kapunk arra is, hogyan vélekedik általában az olimpiai játékok jövőjéről, illetve mit gondol arról, hogy Budapest megkapja-e a 2024-es olimpia rendezési jogát.

Nyelvünnep

A magyar nyelv és könyv ünnepén látható volt a budai Várban, az Országos Széchényi Könyvtárban a Magyarországon készült legrégebbi ősnymtatvány, a *Chronica Hungarorum*, Hess András nyomtatványa, amely 543 évvel ezelőtt, 1473. június 5-én látott napvilágot. A könyv az első olyan, a nemzetről szóló történet latin nyelven, amely Magyarhon területén, a királyi fővárosban, Budán jelent meg.

A kiállított tárgy eszünkbe juttatja, hogy a 16. században a reformáció adta a legnagyobb lökést a magyar nemzeti nyelv fejlődésének és az anyanyelvhasználat elterjedésének. A kezdetet a különböző magyar nyelvű kódexek jelentették. A *Szent Pál levelei magyar nyelven*, Komjáti Benedek munkája volt az első magyar nyelvű nyomtatott könyv, amely 1533-ban jelent meg Krakkóban. A latin nyelvnek a középkori latinizmusoktól való megtisztítása viszont felvetett egy olyan kérdést, amely a reformáció számára később kulcskérdéssé vált: ez pedig a Biblia középkori latin szövegének a minősége volt. A bibliafordítások létrejöttét és más magyar nyelvű művek kiadását sürgette az a tény, hogy a nemzeti nyelvet tették meg az istentisztelet nyelvüül, s elvárták a hívektől a Biblia ismeretét.

A reformáció terjedésének időszakában öt *Újszövetség*- és egy teljes *Ó- és Újszövetség*-fordítás keletkezett. Ezekből kettő Pesti Gábor és Sylvester János munkája. A teljes protestáns Biblia Károli Gáspár és munkaközösségének fordítása, az úgynevezett *Vizsolyi Biblia* 1590-ben jelent meg. Ez az alkotás, amelynek – a nagy példányszámnak köszönhetően is – egészen a 20. századig meghatározó hatása volt az irodalmi nyelv alakulására, hasonlóan a Luther által fordított német Bibliához. Befolyása nyilvánul például a szó- és szóláskincsben, az e-ző nyelvjárásnak az ö-zövel szembeni uralomra segítésében. Ugyanakkor a magyar protestáns irodalom egyik legkiemelkedőbb alkotása Szenczi Molnár Albert *Magyar zsoldtársokönyve* is. Előrelendítették a magyar nyelv használatát a hitviták, és nagyban hozzájárultak a magyar széppróza és tudományos stílus megszületéséhez.

A reformáció szerepe az írott szónak a nép közé vitelében, az olvasás elterjesztésében, a nyelv meggyőző erejének használatában mutatkozik meg igazán. Isten a nemzet nyelvén szólalt meg, és ez alapvetően alakította át a magyarság közgondolkodását. A latin háttérbe szorításával a közösségi élményt erősítette a magyarokban.

● KŐ ANDRÁS

500 nap imádság reformációért

Szeptemberi körlevél

Halleluja. Miután szó volt arról, hogyan tudunk valóban imádkozni, és a közösségekben való imádságra is buzdítást kaptunk, most rátérünk arra, hogy milyen imádságtípusok vannak. Kezdjük azzal, ami talán a legtöbbször háttérbe szorul: a dicsőítéssel. Tele van a Szentírás az Úr magasztalására való buzdítással, hiszen tulajdonképpen az egész világmindenség és benne mi, emberek is arra teremtettünk, hogy az ő dicsősége megnyilvánuljon rajtunk. Ezért hangzik a héber *halleluja* kifejezés sok zsoltárban és énekben, amely szó szerint azt jelenti: dicséritek az Urat!

De hogyan tudjuk őt dicsőíteni? A 33. zsoltárban erre is választ kapunk: „Az igaz emberekhez illik a dicséret.” (Zsolt 33,1b) A bűnőshöz nem, de a megigazított bűnőshöz illik. Nem lehet ezt erőltetni, begyakorolni, de ha Jézus szabadítását átélhettük, és benne megértjük, megtapasztaljuk, kicsoda az Isten, akkor felharsan a szívünkben az ő magasztalása. Egyébként csak felületes a hallelujázásunk. Mert mit is jelent Istent dicsőíteni? Nem pusztán hálaadást valamiért, amit adott, hanem az ő személyének csodálatát, imádatát. Dicsőíthetjük őt azért, mert szent, hatalmas, dicsőséges, kegyelmes, irgalmas és szerető Isten, és még sorolhatnánk...

Az Isten dicsérete ezért a körülményektől független. Számomra a leginkább szívbe markoló Istent dicsőítő szavak azok, amelyek nagy mélységben lévő emberek szájából hangzanak el. Az egyik legjobb példa erre Jób, aki, miután összes gyermeke meghalt, és minden vagyona odalett, így szól: „Az Úr adta, az Úr vette el, áldott legyen az Úr neve!” (Jób 1,20–21) Mi már a teljes kinyilatkoztatás alapján sokkal töb-

bet tudhatunk a mi Istenünkről. Áldjuk őt, dicsőítsük őt nap mint nap, akármilyenek is a körülményeink, mert Krisztusért, az ő keresztyéért mindig van okunk erre!

Imádkozzunk azért, hogy tudjuk Urunkat dicsőíteni szavainkkal, életünkkel.

Adjunk hálát a nyár áldásaiért, a nap-sütésért, a pihenés örömeért, az elvégzett munkákért; a találkozásokért, a jóízű beszélgetésekért, mindazokért, akik vendégszeretetet gyakoroltak.

Könyörögjünk a Nyugat-békési Evangélikus Egyházmegyéért, gyülekezeteiért, tisztségviselőiért; a lelkészekért, hogy a Krisztus belső ismeretében gazdagodva végezzék szolgálatukat; a lelkészeleségeikért és -férjekért, hogy segítők és támogató társak lehessenek az Úr szolgálatában; a lelkészgyerekekért, hogy életükkel és tetteikkel ők is az Isten országát építsék; a most indult új tanévért, az egyházi iskolákért; a diákokért, hogy ellenálljanak a kísértéseknek, és nyitottak legyenek Isten igéjének befogadására; a tanárokért, hogy Istennek tetszően neveljék és oktassák a rájuk bízott diákokat; az iskolalelkészekért, hogy élő hitű bizonygatóval éljenek; a hittanórákért, hogy Isten akarata valósuljon meg minden alkalommal; a hittanósokért, hogy ne csupán egy tantárgy legyen számukra ez az óra; a hitoktatókért, hogy Krisztushoz tudják vezetni a gyermekeket; a tankönyvírókért, hogy az élet vizének forrása legyen minden hittankönyv.

Végül pedig könyörögjünk Magyarországi Evangélikus Egyházunk és magyar népünk lelki ébredéséért, hitbeli megújulásáért, tiszta bűnlátásért és a kegyelem útjának meglátásáért!

• LUPTÁK GYÖRGY, MALIK PÉTER KÁROLY

Oratio œcumenica

Mennyei Atyánk, aki Jézus Krisztusban megváltottál és új életet ajándékoztál nekünk, és aki Szentlelked erejével egy közösségbe hívtad a Krisztuskövetőket, segíts, hogy egy Lélekkel, egy akarattal könyörögjünk hozzád.

Könyörgünk egyházadért. Te látod, bűneinkkel mennyi sebet ütünk egyházadon. Bocsásd meg, hogy nem tudunk a te békeségedből élve békeséget teremteni. Könyörgünk, te segíts megállítani nyelvünket, mikor nem tudunk szeretetben igazat szólni. Űzd távol tőlünk az ítélkezés indulatát, amikor mások hitét, kegyességét akarjuk mérlegre tenni. Te nyisd meg szemünket a testvérré, akit azért hívtál el a veled való közösségbe, hogy élete legyen, és általa is éltesd a közösséget. Jézus Krisztusért kérünk, Urunk, hallgass meg minket!

Könyörgünk azért, hogy egyházad és benne minden Krisztus-tanítvány azon az úton járjon, amelyre elhívtad. Könyörgünk az evangélium hirdetéséért – azokért, akik szószéken állva hirdetik igédet, és azokért, akikre a lehetőköznapi közösségekben bíztad a rólad szóló tanúskodás feladatát. Segítségünk meg szabadulnunk az üres frázisoktól, adj nekünk friss szavakat, friss gondolatokat, de legfőképpen éltető Lelkedet szavainkba, tetteinkbe. Jézus Krisztusért kérünk...

Könyörgünk azokért, akik eddig nem tudtak vagy nem akartak egyházad közösségében élni. Azokért, akiknek a mi feleslegünkben sem jut mindennapi kenyér és tiszta ivóvíz. Azokért, akiknek nincs otthonuk, nincs munkájuk, nincs értelmes célja mindennapjuknak. Segítségünk, Urunk, hogy igazságosabb és emberibb világot építhessünk ezen a földön, és nyisd meg a szemünket arra, amit ezért nekünk kell megtennünk. Jézus Krisztusért kérünk...

Mennyei Atyánk, köszönjük neked, hogy gyermekeidként könyöröghetünk hozzád. Tartsd meg bennünk ezt a bizalmat, hitet életünk minden napján, a mi Urunk Jézus Krisztus által.

Ámen.

„Ha segítségül hívtok, és állhatatosan imádkoztok hozzám, akkor meghallgatlak benneteket.”
(Jer 29,12)

Luther-fuszekli

Egy barátom, író- és publicista-társ, a valóságban és több regényében is (*A Hellinger-Madonna, Lány igazgyöngyökkel*) gyakorta Németországban vándorló Mörk Leonóra Facebook-bejegyzésének jóvoltából s néhány hazai tudósításból értesültem arról, hogy a gyerekek vagy akár az egyháztól eltávolodott felnőttek „reformációhoz szelídítése” többek között kis, finom és ízléses, ha akarom, playmobilra, ha akarom, legóra emlékeztető Luther-figurákkal történik. Nóra például a saját, természetesen egyáltalán nem kabalaként, hanem tiszteletteljes szeretettel kezelt „Luther-babáját” minden olyan helyszínre magával vitte és le is fényképezte, ahol a „modell” valóban megfordult.

Ez idáig teljesen rendben volna, éppúgy, mint a már több wittenbergi és hallei – kutatóúttal egybekötött – nyaralásunk idején megismert s az *Evangelikus Élet* hasábjain be is mutatott, sokszor bohókás-játékos, de nem igazán jóízűs-karcoló, egyházi és nem egyházi turistákat csalogató, a reformáció kezdetének félezer éves születésnapját színesítő fogás. Az eisenachi Luther-házban azonban (ahol tavaly mi is jártunk) már egy kicsit elszabadult az ünnepelés. Idén nyáron ugyanis elkezdtek itt a „Hier stehe ich. Ich kann nicht anders.” (Itt állok. Másként nem tehetek.) feliratú, sokféle színben kapható zoknik árusítását.

No, ez az az eset, amelyre nagymamám azonnal idézné a Seneca latin bölcsessége nyomán németül is meghonosodott mondást: „Allzu viel ist ungesund.” Vagyis: A túl sok – egészségtelen. És nemcsak egészségtelen, de – igaz, akaratlanul, sőt a legjobbat akarva – olcsóvá, bulvárhangulatúvá teszi azt, ami az emberiség történetének egyik nagyon becses és maradandó értéke: a reformációt. Ráadásul ez az idézetminta zokni legalább olyan szélsőséges jelenség, mint az a mexikói szokás, amikor halottak napján a karneváli stílusban vigadó tömeg apraja-nagyja csoki- és cukorcsontvázak szopogatásával vigasztalja magát, s igyekszik fityiszt mutatni a halandóságunk.

Visszatérve a szokatlan eisenachi vásárfiára: bizony mondom, csak egyetlen, nem túl elegáns szóösszetétel illik rá igazán: „Luther-fuszekli”. A kis történet tanulsága csak annyi, de talán nem kevés, hogy nekünk, magyaroknak mint a reformáció örökségét ápoló európai népek egyikének lehetőleg érdemes kikerülnünk a hitújítás kezdetének évfordulója körüli szélsőséges ízlésficamokat. Kell az interakció, kellenek a 21. századi elemek, az élenség és a humor a méltó jubiláláshoz, Isten mentsen meg bennünket egy statikus, hideg és merev, panteonszerű emlékévtől – de a Luther-fuszekliktől és társaiktól is!

● PETRŐCZI ÉVA

Szentháromság ünnepe után 17. vasárnap – Ef 4,1–6

Isten szerinti küldetésben

Életkép. A konyhában épp készül a finom ebéd. A háziasszony céltudatosan veszi elő a hozzávalókat a konyhaszekrényből, és adja hozzá az ételhez. Ám egyszer csak arra lesz figyelmes, hogy egy fontos alapanyag elfogyott. Mivel a tűzhelyet nem lehet otthagyni, a szobában játszó legidősebb (éppen csak most múlt hatéves) fiát küldi le a sarki kis üzletbe, némi pénzt nyomva a markába. A gyermek megtisztelőnek tekinti a felkérést, és rohan, hogy folytatódhasson a konyhai munka.

Talán még emlékszünk arra, amikor bennünket bíztak meg ilyen feladattal. Vagy mi voltunk azok, akik gyermekünk-től jóleső érzéssel vettük át a visszajárót és a nyugtát, s azt gondoltuk magunkban: ez az idő is eljött végre.

Feladataink. Minél idősebbek vagyunk, annál több, komolyabb és összetettebb feladat vár ránk. Gyermekként még senki sem várja el tőlünk, hogy bonyolult műveleteket hajtsunk végre, de később egyre inkább természetes lesz az, hogy helyt kell állnunk kevésbé hétköznapi helyzetekben is. Ám bármilyen életkorban vagyunk is, elmondhatjuk, hogy a feladat akkor jó, ha kihívást érzünk benne. Kihívást, de nem leküzdhetetlen terhet. Hiszen attól csak elbátortalanodunk, elbizonytalanodunk. Ezért van nagy felelőssége minden szülőnek, tanárnak, elöljárónak, mivel egy rossz célválasztás vagy feladatmeghatározás megakaszthatja az ember fejlődését. Ám célnak, feladatnak lennie kell, mert ezek tehetik tartalmassá életünket.

A hitünk kihívás. A kereszténységünk sem létezhet feladatok, célok, kihívások nélkül. Bár arról szó sincs, hogy meg akar-nánk vásárolni Isten szeretetét és vele az üdvösséget. Az életünket biztos helyen tudhatjuk. Ám az aktivitásban átélhetjük az alkotás csodáját. Azt, hogy Isten munkatársai vagyunk. Pont úgy, ahogyan a tereméstörténetben is olvashatjuk.

PÁL APOSTOL (BARTOLOMEO MONTAGNA FESTMÉNVE, 1582)

Pál kétségtől olyan ember, aki nem fordít hátát a munkának, és szembenéz a kihívásokkal. Meggyőződése, hogy Isten ügyéért nemcsak tehet, de tennie is kell. Aprólékosan, következetesen, nem törődve a támadásokkal, bántásokkal és akadályokkal. S valljuk be, ez a harcias, következetes fellépés gyümölcsöt hozott, hiszen oly sok ember mondhatta el magáról, hogy Pál munkája nyomán találkozott a keresztény hittel és Jézussal!

Pál rá jellemzően nem gondolta magáról, hogy mindent egyedül kell megoldania. Tisztában volt vele: a keresztények összefogására van szükség ahhoz, hogy célt érjen a krisztusi parancs, a küldetés,

hogy az evangélium minden emberhez eljusson. Ezért nem meglepő, hogy kéréssel fordul az efezusi keresztényekhez. Nem parancsol, nem követel, hanem mint apa a gyermekeit, megkéri őket, vegyék ki a részüket a kereszténység építéséből. Szavaiból kitűnik, hogy Isten gyermekei komoly mandátumot kaptak. Isten hozzájuk lehajló szeretete nem mindennapi, hanem egyfajta kiváltság. Ehhez mérten buzdítja őket Pál helytállásra. A gyülekezet tagjainak észre kell venniük a kínálókozó lehetőséget, és életvitelükben is alkalmazkodniuk kell új helyzetükhöz.

Az összetevők. Az alázat, a türelem, a szeretet, a békesség olyan erények, amelyeknek a komolyanvétele segíti Isten országának építését. Ha valaki szem előtt tartotta ezt az intést, az feltűnést keltett a környezetében, hiszen a kor szellemiségébe mindezek az erények nem illettek bele. Pál azonban azért ragaszkodik hozzájuk, mert hite alapján ettől épülhet a keresztények közössége, és ezekkel teremthető meg egy olyan élet már itt a földön is, amely Isten szerint való.

Mai tennivalónk. A világ azóta sokban változott, ám Pál apostol szavai ma is aktuálisak. Hinnünk lehet, hogy a mi generációnk sincs tétlenségre ítélve. Ahhoz, hogy hiteles életet éljünk, nekünk is el kell indulnunk a páli iránymutatás mentén. Hiszen ha így teszünk, a körülöttünk élők számára is egyértelmű lesz az, ami Pál számára is bizonyos volt. Ez pedig az egy Isten. Az az egy Isten, aki egyszülött Fia által váltott meg bennünket, aki az egy Lélek által az egy keresztségben gyűjti össze övéit, és aki mindannyiunkat használni akar országának építésében.

Jól tesszük, ha erre a feladatra nem rossz szájjal tekintünk, hanem mint olyan lehetőségre és megtisztelő feladatra, amelyen keresztül bizonyíthatjuk hűségünket és elköteleződésünket, szeretetünket Isten irányában. Pont úgy, ahogyan a kisgyermek is kitértetettnek érezte magát akkor, amikor először mehetett le egyedül a sarki kisboltba.

● ZSUGYEL KORNÉL

Imádkozzunk! *Istenünk, te adsz számunkra olyan feladatot, amely hozzánk illel, javunkra van, és építi országodat. Adj erőt, hogy megvalósíthassuk. Ámen.*

Olimpiáról olimpiára

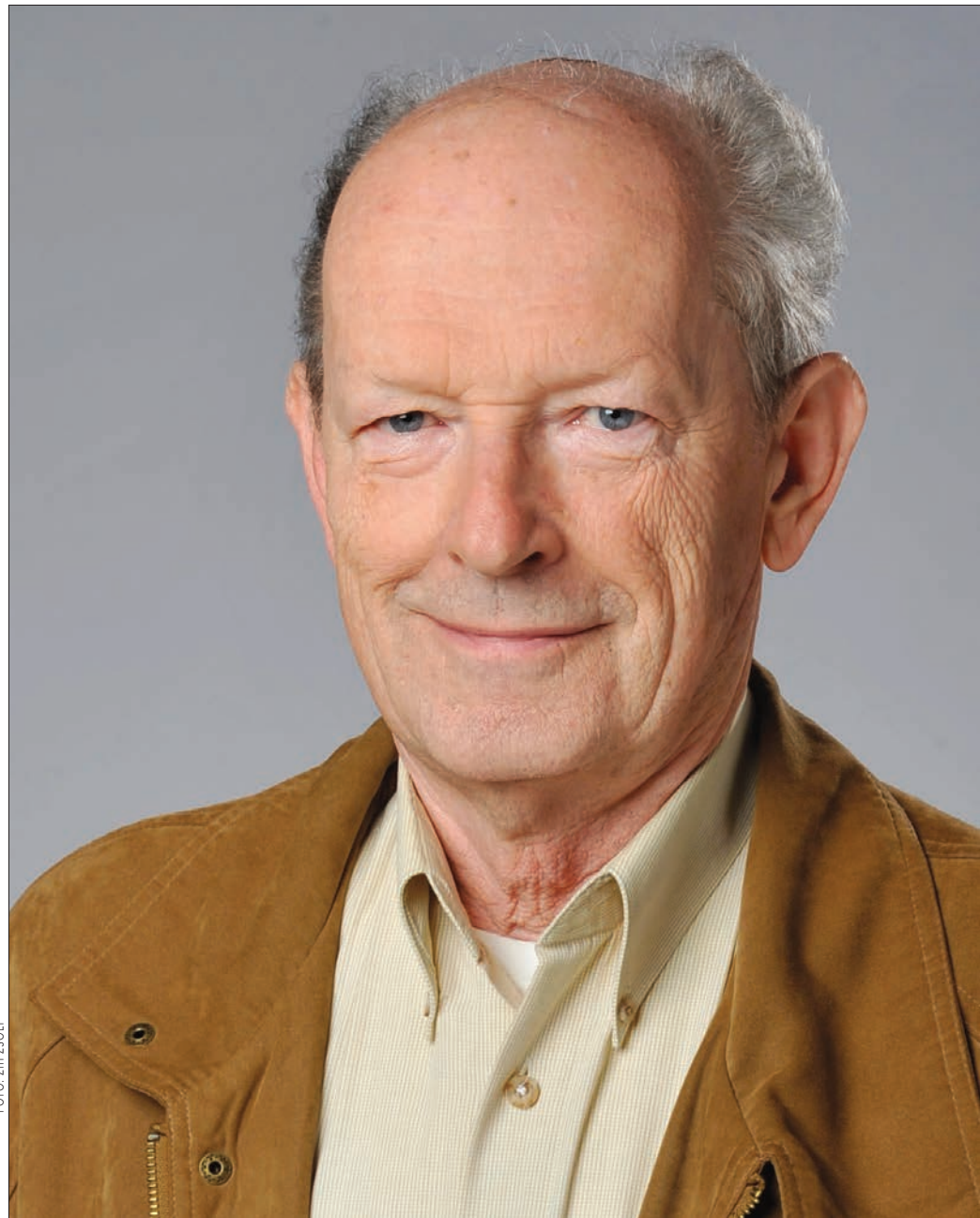
Lehet, hogy éppen nem a pénz öli meg a játékokat

Novotny Zoltán rádióriporter úgy kötődik a sporthoz, mint fához az árnyéka. Mondhatjuk, hogy évtizedek óta ez az élete. Számtalan hazai és nemzetközi világversenyen állt a mikrofon mellett. Ha könyvet írna az életéről, bajban lenne, hogy a számtalan élmény közül melyiket hagyja ki, mert sok mindent megélt az elmúlt évtizedek alatt. Jót is, rosszat is. Azt is megélte, amikor a humoros író és konferanszié, Vadnai László azt mondta, hogy „a focirajongó tévénezők jobban szerettek a fülükkel látni”, utalva ezzel a rádió fénykorára. Megélte azt is, amikor a rádió már nem az az intézmény, ami volt: a média vezérhegedúse. Ő azonban a mai napig hű maradt hozzá. Ott volt a Rio de Janeiró-i olimpián is, ez adta beszélgetésünkhöz a kulcsot.

– Mikor közvetített a rádió először az olimpiáról?

– Pluhár István 1936-ban, de nyugodtan mondhatom azt, hogy 1928-tól a rádió már felfedezte, hogy olimpia is létezik a világon, ahol magyar versenyzők is rajthoz álltak. Tehát 1928-ban a lóverseny eredményeinek közlése mellett az amszterdami olimpia eredményeit is ismertették, mégpedig élő adásban. 1932-ben pedig a rádió nagy bravúrt hajtott végre. Akkoriban még nem volt

éjszakai adás, de egy magyar–német póló-csata kedvéért – akkor még pólóknak hívták a vízilabdát – éjszakai adásban számoltak be a mérkőzésről. Nem a finálét játszotta a két csapat, de mindenki tudta, hogy ezen a meccsen dől el, ki lesz az olimpiai bajnok. Úgyhogy szólt a cigányzene, de időnként megszakították a muzsikát, és bementek, hogy a féldőben mi az eredmény, és hogyan alakult utána a mérkőzés. A végén a magyar csapat legyőzte a németeket. ▶

FOTÓ: ZIH ZSOLT

– Szenzációszámba mehetett a hírközlés.

– Igen, igen, az volt. Rádiótörténeti esemény.

– Emlékeim szerint az 1952-es helsinki olimpia közvetítéseit már lemezekre is felvette a rádió, és ezzel kedveskedett a bajnokoknak. Nekem Csermák József, az aranyérmes kalapácsvető játszotta le a lemezét.

– Az 1936-os olimpia némelyik közvetítését még viaszlemezre vették fel. Pluhár István egyik rimánkodását is őrzi a rádió. Vívóversenyéről tudósított, és azt találta mondani: „Fiúk, siessetek, elfogy otthon a viaszunk!”

– El is hangzott a mondat?

– Hogyne!

– Ön hány olimpiáról tudósított?

– Tizenhárom nyáriról. Hangoztatni kell a nyári jelzőt, mert többen vannak, akik húsz-huszonnégy olimpiáról is közvetítettek, igaz, ebben benne vannak a téli játékok is. A Nemzetközi Olimpiai Bizottság és a Nemzetközi Sportújságíró Szövetség négy évvel ezelőtt Londonban összehívta azokat, akik legalább tíz olimpián részt vettek. Én naivul azt gondoltam, hogy az akkori tizenkét közvetítéssel az elsők között leszek. Tévedtem. Csak a nyolcadik sorban hívtak ki, mert voltak ott olyanok is, akik megélték a húsz-huszonkettőt. Ezt a rendezvényt megtartották Rióban is, de egybeesett az úszás előfutamaival, ezért nem tudtam elmenni.

– Hány újságíró volt jelen Rióban?

– A betűvetéssel foglalkozó újságírók közül körülbelül háromezer-ötszáz, de az elektronikus sajtó munkásaival, tévésekkel, rádiósokkal, egyebekkel együtt tizenötezen tudósítottunk. Mi, magyarok talán harmincan.

– A tizenhárom olimpia közül melyik áll a legközelebb a szívéhez?

– Mindegyiknek megvolt a maga érdekessége, jellegzetessége, ami miatt kedvesnek mondható. De fogalmazhatok úgy is, hogy természetesen az első, az 1968-as mexikóvárosi, mert nagyon sok dologban az első a legemlékezetesebb: az első, szerelem, az első könyv, az első külföldi út, és így tovább. Hangulat szempontjából azonban valahogy két európai olimpián éreztem jól magam: 1992-ben Barcelonában és 2004-ben Athénban. De elmondhatom, hogy a 2000-es sydney-i játékok légköre is könnyed és lezser volt, olyan ausztrális. A legnagyobb rend és a legjobban meg-

rendezett olimpia azonban a „diktatúrákhoz” fűződik: Szöulhoz 1988-ban és Pekinghez 2008-ban.

– És mi mondható el Rio de Janeiróról?

– Közhelyszámba megy, hogy csodálatos város, meg hogy Isten hat nap alatt teremtetted a földet, de a hetedik napon Riót, ezért az Isten városa. Természeti szépsége valóban páratlan, de még annyira frissek az élmények, hogy nehéz mérleget vonni. Annyi

– Félni kellett attól, hogy az újságírókat szállító különjáratú autóbuszok jönnek-e, vagy sem, kimarad-e egy menetrend szerinti járat, vagy sem, annyi idő alatt teszi-e meg az utat, amennyi időt jeleztek, vagy háromszor annyi idő alatt, mert esetleg bekerülünk egy dugóba. A versenyszámokat igyekeztek nagyjából pontosan indítani, mert az olimpia ma már függ a televíziótól, a közvetítések idejétől, ezért aztán

A megnyitóünnepség egyik káprázatos pillanata

azonban bizonyos, hogy a keservesen hosszú utazás még itt ül a vállunkon, a meleg és a hideg ellentéte, tehát a buszok és a csarnokok hűtése, ugyanakkor ha sütött a nap, a hűtés ellenére a meleg a kellemetlenségek közé tartozott. Nem beszélve arról, hogy szerintem a tizenhárom olimpiám közül a riói volt a legkevésbé sikeresen szervezett.

– A szervezés a legkisebb versenyeken is rányomja a bélyegét a küzdelmekre, a tudósításokra, a közvetítésekre, a hírközlésre, hát még egy olimpián!

a programokat széthúzták és úgy igazították, hogy véletlenül se legyen egy időben két döntő. Az eredményhirdetéssel és egyéb körülményekkel azonban nagyon el tudták húzni az eseményeket.

– A brazil közönség nem mindig viselkedett sportszerűen. A rúdugrásban például fütyültek és zajongtak, amikor a francia címvédő futott neki a lécnak. Végül is a brazil versenyző lett a győztes.

– Az általam közvetített eseményeken nem tapasztaltam sportszerűtlenséget.

Amit viszont észre lehetett venni: a helyi közönség rendkívüli módon szimpatizált az Egyesült Államok versenyzőivel. Michael Phelps például bármit csinálhatott, mindenképp megtapsolták. Az is furcsa, hogy hosszú idő után ez volt az első olimpia, ahol nem telt házak előtt zajlottak az események. Vajh miért? Nehéz magyarázatot találni. A férfiak százméteres síkfutására ellenben többszörös áron sem lehetett jegyet kapni.

Az pedig Brazíliában természetes, hogy a foci és a röplabda küzdelmeire megteltek a lelátók.

– Mi a véleménye Lőrincz Viktor bírközéséről? Tőle nyilvánvalóan elvették az érmet a bírók.

– Lőrincz eljutott a bronzcsatáig, meg is nyerte, de a bíró, a pontozó meg a szőnyegelnök úgy játszottak össze ellene, hogy három-hárommal kikapott. Ami csúnya dolog volt! Sajnos ez a szubjektivitás az összes pontozásos sportágban

megvan, bármennyire küzdenek is ellene. Büntetik is utána a bírókat, eltiltják, nem hívják többet őket, de a sérelmet szenvedett sportoló nem kap elégtételt.

– Járt-e az olimpiai faluban?

– Igen, egyetlen alkalommal.

– Milyen benyomásokat szerzett?

– Ott még van igazi olimpiai hangulat, mert a játékok lényege a színes forgatag, a többnyelvűség: a sokféle nemzet reprezentánsai, idősek és fiatalok, bohókásak és komolyak meg akarják ismerni egymás szokásait. Az olimpiai faluban még béke van, harmónia. Két helyen erősödik fel ez a hangulat az olimpiákon: a faluban, ahol a világ minden tájáról érkezett sportolók barátkoznak egymással, és ha van olyan központi tér, esetleg létesítmény, mint például Rióban a kerékpár- vagy a teniszstadion, a két uszoda és a három Karióka nevű sportcsarnok, amelyekben a közönség bizonyos hányadára fenntartott „dühöngők” is voltak, valamint a sétálóutca, ahol a nézők sokszínűsége adta az érdekességet. A versenyek színhelyei már nem hozták olimpiai hangulatot, olyanok voltak, mint egy egyszerű sportági úszó-, atlétikai s a többi világbajnokság küzdőtere.

– Megfigyelhettük, hogy az uszodában vagy a tornacsarnokban a győztesek az aranyérem megszerzése után felmentek a tribünre, ahol a családtagjaik, a barátai, a szurkolók foglaltak helyet. Ez elképzelhetetlen lett volna például 1980-ban Moszkvában.

– Hozzáteszem, Montrealban vagy Szöulban is elképzelhetetlen lett volna. Szöulban én mint riporter nem tudtam oda jutni a magyar sportolókhoz. Rióban sem biztos, hogy az engedékenyebb brazil vagy a nemzetközi stáb tagjai, mivel ők alkotják a felügyeletet, egy idő után nem parancsoltak volna álljt a renitenseknek. Mindennek megvolt a kijelölt helye. Tehát adva volt az úgynevezett nyílt vagy kevert zóna, ahol a sportolóknak kellett tartózkodniuk, és ahová az újságírók is bemelegíthettek. Találkozhattak egymással, és interjúk is készültek, amennyiben persze kötélnak álltak a versenyzők. És még egy fontos megállapítás: a sportolónak mindig nagyobb a mozgástere, mint az újságírónak. Vagy mint a nézőnek.

– Milyen sportágak versenyeiről közvetített?

– Leegyszerűsítem a dolgot úgy, hogy voltam egy úszó-, fél bírköző-, egyharmad kajak-kenu világbajnokságon, és közve-

títettem jó néhány férfi és női vízilabdamezőküzést. Elsősorban azokról a sportágakról adtunk helyszíni jelentést, amelyekben a magyar sportolók esélyesek voltak. Nekem szerencsém volt, mert ha jól számolom, a tizenöt magyar éremből hét úszó és egy kajak-kenu érmes szerepléséről tudósíthattam.

– A riporter számára külön ajándék, ha győztest köszönthet.

– Igen, ez kellemes és jóleső érzés, úgyhogy sokat köszönhetek Hosszú Katinkának, Cseh Lászlónak, az aránylag ismeretlen Kenderesi Tamásnak. Köszönet illeti a csupa szív és lelkes Kapás Boglárkát és a női kajak négyes tagjait. Velük kapcsolatban nem győzöm hangsúlyozni Szabó Gabriella teljesítményét, hiszen a világ legjobb vezérevezőse. Vagy nem győzöm hangsúlyozni Kozák Danuta szereplését, aki a világ legtechnikásabb kajakosa, s aki mellel Szabó Gabriellával megnyerte a párost is, egyedül pedig fölényesen magamögé utasította a teljes élmézőnyt.

– A szubjektivitás mennyire van jelen a közvetítéseiben?

– Igyekszem objektív maradni, de természetesen a magyar siker elragadja az embert. Ha pedig honfitársunk nem éri el a várva várt eredményt, akkor is értékelem a teljesítményét. Ebből a szempontból nem véletlenül hozom szóba Cseh Lászlót, aki ezen az olimpián sem nyert aranyérmet. Pedig mindent egy lapra tett fel: egyesületet, edzőt váltott, mondhatom azt, hogy szemléletet, életmódot, mindent. Világ- és Európa-bajnokságot nyert, és a csúcs számára egy olimpiai aranyérem lett volna. Ezt szerette volna. A legtöbb esélye erre szerintem a kétszáz méteres pillangóúszásban volt, hetedik lett. Jó három másodperccel úszott gyengébb időt, mint a vb-n vagy az Eb-n. És hát maradt a százméteres pillangó, amelyben kevésbé tartottam esélyesnek, mert mégis csak egy fiatal dél-afrikai és a „földönkívüli” csodaúszó, aki végül Rióban a huszonharmadik aranyérmét szerezte, az amerikai Phelps voltak az ellenfelei. Erre föl Cseh Laci ezen a százméteres pillangón az előfutamban, a középfutamban és a döntőben közel azonos időt úszott, 55,12-t, 55,17-et és 55,14-et, tehát öt század volt a három ideje között. A számat egy szingapúri gyerek nyerte. És az ember lelkesen üdvözlö, hogy Cseh Laci a második, és ha nem is arany, de megvan az érme! A tisztesség, a becsület, a munka érme. ►

Igyekszem objektív maradni, de természetesen a magyar siker elragadja az embert. Ha pedig honfitársunk nem éri el a várva várt eredményt, akkor is értékelem a teljesítményét.

Aztán egyszer csak kiderül, hogy hajszálpontosan, század másodpercre ugyanazzal az idővel lett ezüstérmes a dél-afrikai és az amerikai úszó is. Nekem az volt az olimpia csúcsa, áldott pillanata, amikor ez a három világnagyság egymás kezét fogva fellépett a dobogó második fokára.

– Ezekért a pillanatokért érdemes az olimpiát nézni!

– Ez a három fiú megérdemelte volna, hogy a dobogó legfelső fokán álljon!

– A rádióközvetítés stílusa változott-e az évtizedek során?

– Bizonyára igen, de meggyőződésem, hogy olyan nagyon nem változott. Ha meghallgatjuk Pluhár István 1936-os közvetítését, abban is benne van a lelkesedés, a magyar szív.

– „Gyere, Ferkó, gyere!” – hallom ma is, és ezt „áthallották” a későbbi közvetítők is. „Gyere, Sanyi, gyere, Zoli!” Wladár és Verrasztó úszott a moszkvai medencében, és Peterdi közvetített. „Gyere, Tamás, gyere!” – ez Darnyinak szólt 1988-ban, szintén Peterdi tolmácsolásában. „Gyere, Laci, gyere!” – kiabálta Szántó Dávid 2008-ban Cseh Lacinak. „Gyere, Tamás, gyere, Laci!” – szólt ifjabb Knézy Jenő biztatása Rióban Kenderesi Tamásnak és Cseh Lacinak két-száz pillangón.

– Az érzelmekre való hatás benne van Szepesi György közvetítéseiben, de benne van Radnóti László közvetítéseiben is, és lehet, hogy kis visszafogottsággal, de benne van a feszültség, a siker vagy a kudarc

amplitúdója az én kommentálásomban is. Ilyen értelemben nem sokat változott a stílus. A szóhasználat, a beszédtempó, a hangerő viszont igen. Más és más.

– Néhány hónappal ezelőtt interjút készítettem a kilencvennégy éves Jacques Ferrannel Párizsban. Róla tudni kell, hogy a Bajnokcsapatok Európa-kupájának ő az egyik szülőatyja, sokáig a *France Football* szerkesztője volt, az egyik legjelentősebb francia újságíró, több könyv szerzője. Ő mondta az interjúban: „Az előjelek rendkívül kedvezőtlenek, éppen ezért 2080-ban bekövetkezik a profi sport halála. Hasonló okok miatt az ókori játékoknak is vége szakadt.” Öntől kérdezem: mi a véleménye az olimpia jövőjéről?

– Az ókorra vonatkozó párhuzam nem véletlen. Furán hangzik, de az üzleti manipulációk, a doppingerek nem voltak ismeretlenek az ókorban sem. Utána pedig a hatalom terpeszkedett rá az olimpiai játékokra. Elég csak Néro császárt felhoznom, aki a kocsihajtásban – egyedüli indulóként – olimpiai bajnok volt, miközben ki is esett a kocsiból... Kétségtelen, hogy a couber-tini eszmék léteznek ugyan, itt-ott meg is valósulnak, de a dopping, a sportszerűtlenség, az üzlet, a pénz egyre nagyobb erővel tör előre. Azt is szokták mondani, hogy az olimpia most már a földkerekség legnagyobb vándorcirkusza. És mégis, a játékoknak azok a vonásai, hogy a békére, a barátságra ösztökélnek, hogy szabályok szerint zajlanak, szórakoztatnak, hogy az aranyérem erősíti a nemzeti érzéseket, hogy a győzelem a munkát dicséri, és készség van a párbeszédre, ezek mind nagyon szép és nagyon jó dolgok. Ugyanakkor az is igaz, hogy az olimpia már keményen üzlet, mert a televíziók és a reklámcégek diktálják a tempót. A nagyvállalatok befektetnek a sportolókba és a sportágakba, és amikor az olimpia jövőjéről van szó, és ar-

ról beszélünk, hogy a sok kedvezőtlen tendencia megöli a sportot, akkor Végh Alpár Sándor egyik jegyzete jut az eszembe, aki, kissé átírva a nietzschei gondolatot, így vélekedik: „Sport ist tot.” A sport halott. Ennek ellenére nem lehetetlen, hogy éppen a pénz nem öli meg az olimpiát, hanem ez fogja életben tartani a sportot!

– Mit gondol, milyen eséllyel pályáznak a 2024-es olimpia megrendezésére?

– A Magyar Olimpiai Bizottság 2005-ben Magyar Örökség díjat kapott. Engem kértek fel a laudáció megírására és felolvasására. Ez, ugye, hat perc. Elkézdtem valami olyasmit, hogy 1895. december 5-én cilindres urak fiákeren érkeztek meg a Szentkirályi utcába, a Nemzeti Torna Egylet székházába, hogy megalakítsák a MOB-ot. Végigvettem a bizottság történetét, és azzal fejeztem be, hogy van Kisfaludi Strobl Zsigmondnak egy szobra, a *Kardját vizsgáló huszár*, amelyet a MOB ajándékként ad át egyeseknek. Nekem a szoborról a *János vitéz* jut az eszembe. János vitézről a magyar lélek, a magyar álom meg az Óperenciás-tenger s azon is túl az a hely, ahol magyar

szív dobog, és magyar levegőt szívunk. Ezzel a lendülettel eljutottam a magyar népvágyaihoz, és hát mi van a vágyak között: egy budapesti olimpia is. 2024-ben, 2028-ban, 2040-ben vagy 2052-ben. Az utóbbi három évszámot lehetségesnek tartom – mondtam. Ismeretes, 2017-ben eldőlt, hogy megkapjuk-e a 2024-es olimpia rendezési jogát. Ami az én legkorábbi prognózisomhoz képest mínusz négy év. Annyit változott a helyzet, hogy a Nemzetközi Olimpiai Bizottság *Agenda 2020* című közleményében utal arra, hogy a relatíve kisebb városok is rendezhetnek majd olimpiát, és minél kevesebb költséget fordítanak rá, annál nagyobb lehet az újrahaznosítás. A pályázó városok közül ennek csak Budapest felel meg. A riválisaink azonban mind politikailag, mind gazdaságilag erősebbek nálunk. Ezek a tények. Ugyanakkor változatlanul az a véleményem, hogy első körben nem szokták megszavazni egy-egy város rendezési jogát. Az 1896-os, az 1920-as és az 1960-as rendezési szándékunk már eltűnt az időben. Persze nagyon örülnék egy budapesti olimpiának, de nem fogadnék rá.

● KŐ ANDRÁS

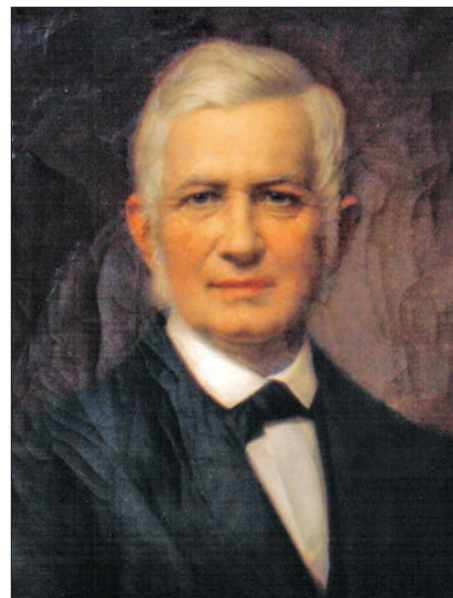

„Nekem az volt az olimpia csúcса, áldott pillanata, amikor ez a három világnagyság egymás kezét fogva fellépett a dobogó második fokára”

Nagy korszak tanúja

Az „ország papja” szentelte be a kormánybiztos testét

A Pesti Napló 1864. július 30-i számában olvashatjuk Fáy András halálával kapcsolatban: „Annak, hogy a két protestáns egyháznak, a helvét és az evangélikus hitvallásúaknak szuperintendensei, Török Pál és [bensőséges barátja] Székács József tartottak beszédet az elhunyt felett, több jelentése volt, mint csupán az, hogy a gyászünnep annál nagyobb fényű legyen két kitűnő egyházi szónok részvétele által.” Az író az unióra s különösen az iskolai unióra való törekvésekre céloz, amelynek mindhárman, a két szónok és a halott is harcosai voltak. Székács József, az „ország papja” – ahogy nevezték – száznegyven évvel ezelőtt, 1876 júliusában hunyt el, augusztus 2-án temették. Írásunkkal rá emlékezünk.

Székács József portréját Barabás Miklós festette

Orosházán született 1809-ben. A soproni líceum tanulója volt. 1829-ben sikeres hitjélti vizsgát tett Besztercebányán, és rövidesen megjelentek első versei. 1835-ben külföldi tanulmányútra indult. Bécs, Berlin, London, Rostock, Rotterdam, Frankfurt, Eisenach, Wartburg, Erfurt, Weimar, Lipcse – ezek voltak európai körútjának főbb állomásai. Közben a rostocki egyetem filozófiai doktori oklevelet állított ki részére.

1836 elején már bemutatkozó prédikációt tartott a pesti magyar evangélikus gyülekezetben. Még abban az évben a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjai közé választotta. 1837-ben pesti lelkész lett. 1838. április 1-jén a pesti árvíz alkalmával elmondott és nyomtatásban is megjelent „árvízi beszéde” országosan ismert szónokká tette.

1842. április 7-én jelent meg a *Protestáns Egyházi és Iskolai Lap* első száma, amelyet Török Pál pesti református lelkésszel közösen szerkesztettek 1848-ig. *Imádságok és buzgólkodások* címmel írt könyvet. 1848. március 27-én Székács József, Török Pál és Bauhofer György nem hivatalos tanácskozást folytattak a Bathányi-kormány leendő tagjaival, Klauzál Gáborral és Eötvös Józseffel a vallás-egyenlőség törvénybe iktatásáról. A szabadságharc leverése után Haynau rendelete erőteljesen korlátozta a protestáns egyházak autonómiáját. Székács Józsefet is a pesti törvényszék elé idézték, ahol végül csak megrovásban részesítették.

1860-ban a bányai egyházkerület püspökévé választották. 1876-ban hunyt el.

1849. október 9–10-én lelki vigaszt nyújtott a kivégzése előtt álló, a pesti új épületben raboskodó báró Jeszenák Jánosnak. Székács József önéletrajzi írásából idézzük a következő részletet.

✱

1849. octób. 9-én délben láttam el az Úrvacsorával B[áró] Jeszenák Jánost, ki halálra volt ítélve. „Én mindenre kész vagyok”, ez volt első szava, midőn beléptem hozzá. „Ily találkozást egyikünk sem hitt volna! Én nem magamat sajnálom, hanem Önöket, én szabad leszek, ha kivégeznek, Önökre halálig tartó s a hazára örökös rabság vár.” [...] Oct. 10-én [...] a bárót imádkozásra szólítottam fel, s örömet hajlott kívánságomra. Teljes buzgósággal

és minden szót csaknem hallgatólag kifejtve imádkozott. Imádságunk alatt a tiszt felkelt, s távolabb állott, legalább az imádság végeztével nem ült az ágyon, hanem fel s alá járkált. Használva ezen körülményt, [a báró] közel hajolva hozzám, mintegy így szólott: „Ön hivatta lesz rólam s végső órámról tanúságot tenni a haza előtt. Mondja meg azoknak, akiket illet, hogy én azt, amit tettem, halálom óráján sem bántam meg, hogy egyet sem tagadtam meg azon elvek közül, melyekért nemzetem

Jeszenák János (1800–1849): politikus, kormánybiztos, főispán, evangélikus egyházkerületi felügyelő. Kormánybiztosként az ő érdemének köszönhető, hogy sikerült kivédeni az 1848. szeptemberi szlovák felkelést. Ugyancsak Jeszenák tevékenységének érdeme, hogy Lipótvár magyar kézen maradt. A vár 1849 februárjáig tartotta magát. Ezt követően jelentős erőket igyekezett kiállítani a Morvaországból betörő Balthasar Simunich altábornagy csapatai ellen, azonban december 16-án a nagyszombati ütközetben a magyar seregek döntő vereséget szenvedtek, és a császári és királyi altábornagy december 20-án megkezdte Lipótvár ostromát. Jeszenák előbb Érsekújvárra húzódott vissza, majd 1849 januárjában a komáromi erődbe tette át székhelyét. 1849 júliusában csatlakozott a Görgey Artúr vezette fel-dunai hadsereghez, és azzal együtt vonult Aradra. Végül az augusztus 13-i fegyverletétel során esett orosz fogságba, és a többi magyar politikussal együtt adták át az osztrákoknak. A szabadságharc bukása után a vérbíróság halálra ítélte, és Csányi László kormánybiztossal együtt végezték ki.

annyi áldozattal és vérontással küzdött.” Ekkor a tiszt ismét közeledett, s a tárgy ugyanaz maradt, de némi tartózkodással folytatott. Elismerte, hogy sok hibát tettünk, Kossuthot vádolta azon kicsinyes bosszantásokért, melyeket Görgein elkövetett, Görgeit vádolta, hogy személyes nehezteléseinek feláldozta a haza ügyét. – „Jól jegyzi meg Ön, hogy a forradalom ritkán vagy soha nem éldelheti gyümölcsét azon elveknek, melyekért küzdött, s Kossuthnak egyik hibája éppen az volt, hogy ő a gyümölcsöket szerette volna éldelni. – Én menekülhettem volna, mert az oroszok ótalmat ígértek, s hiszem, meg is tartották volna szavukat. – De egyfelől nem hittem, hogy az osztrákok felülmúlni engednék magukat az oroszok által emberiség tekintetében, másfelől pedig azt hittem, hogy ha önként kezeikbe adom magamat, ezzel ítéletemet könnyebbíteni fogom. – Nem reméltem, hogy ily keserűen fogok csalatkozni. – Egyébiránt én azon hitben halok meg, hogy a haza sorsa jobbra fordul, mert Európában fel kell a lelki ismeretnek ébrednie, s ez a külső nemzeteket kényszeríteni fogja megtenni nemzetünkért azt, mit ezúttal nem vagy meg nem tehettek, vagy megtenni elmulasztottak.” – Ekkor a tisztre függesztettem szememet, s ez kiolvasta belőlük kívánságomat, s elég emberséges volt, hogy egészen

kiment, és magunkra hagyott. [...] „Ön látni fogja azokat, kikkel én csak az örökletben fogok találkozni. Vigye meg nekik utolsó kívánságaimat. – Mondja meg nőmnek, hogy azon húsz éven keresztül, meddig együtt éltünk, nem emlékszem egy pillanatra is, melyet keserűvé tett volna; a mi házasságunk folytonos boldogság volt. – Ezt köszönöm neki, s arra kérem, fordítsa mindazon szeretetet, mellyel irántam az életben viseltetett, halálom után gyermekeimre, ne kockáztassa férje feletti fájdalma által egészségét s életét, mert mi nyugodttá teszi haláloamat, azon hit, hogy ő élni fog, s az ő kezei között gyermekeim jövőjét biztosítva látom.” [...]

Ekkor az ajtó megnyílt, s beszéde félbeszakadt, tolongás és fel-alá futkosás volt a folyosón. – Én ez alkalmat használva, míg magunk lehetnénk, elmondtam neki neje és testvére üzeneteit, melyet oct. 9-én estve bíztak rám. – Nagy illetődéssel hallgatta, s ezalatt kezét kezemen tartva, koronkénti szorítás által adta tudtomra, mily édesen hatottak szavaim reá. – Alig végeztem szavaimat, s vettem válaszat – melyet híven közlöttem nejével később –, belépett két tiszt és az auditor [kihallgató]. – Mi felkeltünk. Az auditor kérdezé, nem volna-e még valami kívánsága, szólna nyíltan, s ő azt a jegyzőkönyvbe foglalná. – Ekkor zsebébe nyúlván kivett két ötvenforintost, az

egyiket hagyta legszegényebb fogolytársainak, a másikat és még 45 krajczárt az öröknek és a profosznak [a börtönőrnek], „mein Scharfrichter wird das seinige (zsebére mutatva) hier finden” [a hóhér itt találja a neki járót]. – Végre hozzám fordulván, „Önnek, ugymond, fizessen meg az Ég, melynek nevében nálam megjelent, midőn elzárattam minden kedvesemtől, s melynek számára elkészítette lelkemet, stb.” Ezzel kimentünk, s egy katonák által képzett négyszögbe léptünk. Karját karomba fűztem, s Csányi is lelkészével hozzánk kísértetve, megindulánk. A két férfi távozása szívre ható, de férfias méltósággal s nemes elszánt-sággal teljes volt. – Nem magukat sajnálták, hanem minket és a hazát. – A vesztőhelyre érván először báró Jeszenák szólított, a vas levéttetett róla, az ítélet felolvastott, s ő a hóhéroknak átadatott. – A lépcső legalsó fokán e szavakat mondá: „Isten áldja meg a magyar hazát!” A lépcső legfelső fokán pedig ezt: „Megbocsátok ellenségeimnek!” Három másodperc múlva megszűnt lenni. Oct. 10-én, tehát a kivégzés napján – történt pedig a kivégzés egynegyed hétre – s mintegy 7 óraker Jeszenák nejehez, most már özvegyéhez hívtam, s vigasztaltam őket, amint lehetett. Estve hat óraker a kórháznak egyik szobájában titkon beszenteltem a testet. [...]

● Sz. D. K.

Jeszenák János hamvai a pozsonyi családi kriptában nyugszanak

Gáncs Péter
püspök
Déli Evangélikus
Egyházkerület

Több imádságot!

Szeptember eleje a tanévnyitók időszaka. Az idén először Mezőberénybe látogathattam el, ahol végre megindulhatott az általános iskolai oktatás is: épül a híd az evangélikus óvoda és a gimnázium között. Utam Békéscsabára vezetett tovább, ahol már közel ezer kis- és nagydiák töltötte meg a nagytemplomot. Itt működik egyházkerületünk legnagyobb oktatási „kombinátja”, bár fej fej melletti nemes versenyben állnak a kiskörösiekkel...

Nagy öröm, hogy a Mecsekalján is járhattam, ahol az új tanévtől gyülekezeti fenntartásba került a pécs-kertvárosi Kék Elefánt óvoda, így a Tolna-Baranyai Egyházmegyében megnyílt az első evangélikus „Kindergarten”, azaz gyermekkert.

Különleges élmény volt számomra, hogy szeptember első vasárnapján meghívást kaptam a székesfehérvári gyülekezet tanévnyitó istentiszteletére, amelyen megemlékeztünk nagyapám, Gáncs Aladár szolgálatba lépésének centenáriumáról. Az evangélikus honlapon is olvasható beköszöntő igehirdetése 1916. szeptember 3-án hangzott el, de ma is megdöbbenően aktuális. Íme, néhány sor ízelítőül: „Odakünn a bizonytalanságok lélekvesztőin járunk. Kialudtak világítótornyaink, szokott helyekről nemigen indulnak új hajók. Nem látjuk a mától a holnapunkat. Nemigen merünk messze tervezéshez nyúlni [...]. Várunk, aggodunk, szorongunk, mert nem tudjuk még, merre is keressük feladatainknak, céljainknak felhőbe burkolt csúcsait. [...] Csak az Isten munkáját lehet most kezdeni, mert ahhoz nem aludtak ki a világítótornyaink...”

Ilyen világítótorony, ha úgy tetszik: égtájoló a prófétai hangú igehirdetés egyik zárógondolata: „...erős, merész, tele lelkű keresztyénység kell, mely oda tudja állítani Jézust az emberek elé, nemcsak mint szelíd szívű, alázatos szolgálóját az emberiségnek, hanem mint királyt, akinek joga van a mi életünkhöz...”

Bizony, nagy szükségünk van az ilyen világos, egyértelmű, bátorító mondatokra, hiszen évnyitóinkon járva a növekedés örvendetes gyümölcsei mellett észre kell vennünk aggasztó jeleket is.

Többek között az Evangélikus Hittudományi Egyetem tanévnyitóján is szolgálhattam mint az intézmény ez évi felügyelő püspöke. S miközben örülhettünk a hittanár szakos hallgatók szép számának, valamint a teológusotthon mellett elkészült korszerű sportpályának (ép testben ép lélek), nem hallgathatjuk el az ideai tanév szomorú negatív rekordját: a lelkészi szakra jelentkező új hallgatók megszámlálásához egyetlen kezünk összes ujjára sem volt szükség... Utoljára a hatvanas években volt ilyen alacsony a lelkészi pálya iránti érdeklődés.

Ha az okokra keressük a választ, akkor kérem, hogy ne engedjünk a bűnbakkeresés, az egymásra mutogatás kísértésé-

nek. Helyette inkább őszinte bűnbánattal nézzünk először önmagunkba: ki mit tett és tesz vagy éppen nem tett és nem tesz azért, hogy a lelkészi hivatás újra vonzó legyen egyházunkban?!

A külső körülményekkel aligha lehet magyarázni ezt a mélypontot. Egyházunk több mint negyed évszázada szabadon végezheti szolgálatát. Iskoláinkban mintegy tizenötezer gyermeket, fiatalot szólíthatunk meg az evangéliummal. A kötelező hitoktatás bevezetése óta újabb rétegeket érhetünk el az állami fenntartású iskolákban. Az idén már a 11. Szélrózsa országos evangélikus ifjúsági találkozótarthattuk, egymást érik a különböző nyári táborok, konferenciák, csendesnapok...

A püspöki tanácstól külön munkacsoportot kapott megbízást a lelkészi életpályamodell kidolgozására. Erről a kérdéskörrel eleven vitát folytattunk az augusztus végi szárszói lelkészkonferenciánkon, amelyen szóba került a lelkészi utánpótlás krízise is. Egyesek úgy vélték, hogy nem kap kellő megbecsülést egyházunkban a lelkészi munka, ami az olykor megalázóan alacsony fizetésekben is megmutatkozik. Talán a hirtelen felduzzadt intézményhálózat és a megnövekedett hitoktatási feladatok miatt szorult háttérbe a klasszikus gyülekezeti lelkészi szolgálat értéke? Mások önkritikusan feltették a kérdést: vajon manapság láthatnak-e vonzó lelkészképet a fiatalok? Egyáltalán, hogy is állunk az ifjúsági munkával gyülekezeteinkben? Nem szabad csupán iskoláinktól várni a jövő lelkészeit, hiszen tapasztaljuk, hogy az elhívás döntő helye ma is a gyülekezeti közösség...

De talán a legfontosabb, hogy ne feledjük Jézus határozott útmutatását ebben a kérdésben. A Mester világossá teszi a „munkaerő-gazdálkodás” titkát, forrását: „Az aratnivaló sok, de a munkás kevés: kérjétek tehát az aratás Urát, hogy küldjön munkásokat az aratásába.” (Mt 9,37–38) Felülről jövő elhívás híján, élő, égő küldetéstudat nélkül csak béresekre, megélhetési papokra számíthatunk, akik lassan, de biztosan felemészti Krisztus drága testét...

Vajon hány szülő, nagyszülő imádkozik kitartóan azért, hogy gyermeke, unokája elhívást kapjon a szent szolgálatba? Vajon iskoláinkban hány pedagógus imádkozik, hogy ne csak a tananyagot, de a Krisztus szolgálatának örömet is át tudja adni a rábizott fiataloknak? Vajon mi, lelképásztorok hányszor könyörgünk az oltár előtt és csendes perceinkben azért, hogy legyen majd valaki, aki átveszi tőlünk a szolgálatot?!

Elérkezett az ideje, hogy katolikus testvéreinkhez hasonlóan nálunk is legyen „hivatások vasárnapja”. Így legalább évente egyszer minden istentiszteleten együtt könyöröghetünk majd az aratás Urához általa elhívott munkásokért. Ennek időpontjáról, helyéről az egyházi esztendőben hamarosan dönt a püspöki tanács.

Ebben az összefüggésben is aktuális a címben olvasható tömör felhívás: „Több imádságot!” Ez volt nagyapám, Gáncs Aladár egyik utolsó kívánsága, amelyet drága örökségként hagyott ránk. Ő halálos ágyán nem több levegőt, vizet, gyógyszert kért, hanem több imádságot! A hazai evangélikus egyházi ébredés úttörő apostola immár nyolc évtizede nincsen közöttünk, de elkötelező testamentuma ma is szíven talál, térdre kényszerít: több imádságot – a jövő lelkészekért is! ●

alázatban és a szeretetben. Heti látogatásaink során áhítatot tartunk Dorogi Adrienn kolléganőmmel, és Angyalka néni nagyon várja ezeket az alkalmakat. Itt lehetőség nyílik közös imádságra, beszélgetésre is. Mindig megelőz, megkérdezi, mi van velünk, mielőtt elmondaná, ő hogy van. Sok embert hordoz imádságban. Magam is megtapasztalhattam értem mondott imáinak a hatását.

Lázár Zsolt: Angyalka néni az élet minden helyzetében hálát tud adni Istennek. Valahányszor találkozom vele, mindig erőt ad nekem.

Péter Attila: Valahányszor felhívtam Angyalka nénit, hogy megkérdezzem, hogy van, mindig megelőzött, és ezt mondta: „Szervusz, Attilám! Hogy vagy?”

Láng Kitti: Még nem volt alkalmam személyesen találkozni Angyalka néniel, viszont édesanyám, Láng Emese révén mindig eljutott hozzám annak a híre, hogy éppen hogy van, mi foglalkoztatja, mivel kapcsolatban imádkozik, s hogy milyen bölcs gondolatokat tud szólni.

Az hökkentett meg a legjobban, amikor azt a hírt kaptam, hogy értem is imádkozik. Értem, akivel még nem is találkoztam, nem is beszélgettem. De ahogyan édesanyám mesélt nekem róla, úgy rólam is mesélt neki. Ez a csodálatos, élettel teli asszony, akinek csak a jó Isten tudja, mennyi testi fájdalma lehet, foglalkozott az én megmérettetésemmel, amelyen

akkor keresztülmentem, s elmondott értem egy imát. Amikor megtudtam, hogy kórházba került, kérni se kellett, rögtön imádkoztam érte. Remélem, lesz alkalmas idő, hogy találkozhassam Angyalka néniel, s legalább pár szót válthassak vele. Addig is az Úr vigyázzon rá!

SDG: Amikor 2005-ben Szarvasra, a Középhalmi Misszióba mentem, hogy megszabaduljak az alkoholizmusomból, mindjárt a délelőtti gondolatébresztő után fogtam a táskámat, és megszöktem. A misszió lelkigondozója, Selmeczi Lajos bácsi szaladt utánam, hogy jobb belátásra bírjon, de hiába. Később tudtam meg, hogy Angyalka néni szólt neki: „Lajos, ne szaladj, ez az ember még visszajön hozzánk. Csak imádkozunk!” Imádsága meghallgattatott, mert Isten visszavezérelt, sőt immár tizenegy esztendeje, hogy ott is ragadtam. Alkalmanként szolgálhatok is testvéreimnek Isten dicsőségére. Az Úr áldással tette Angyalka nénit az életemben, mert bár soha nem „prédikált” nekem, látva az ő Istenbe vetett mélyes hitét és töretlen elkötelezettségét az emberek megmentésére, olyan hatalmas erőt kaptam tőle, hogy azt szavakban lehetetlen leírni. Angyalka néni által egy csodálatos testvéri közösségre is találtam.

Kótsch László: Vasárnap felhívtam Angyalka nénit: „Tudom, hogy már nincs kórházban. Itt az ideje, hogy együtt menjünk istentiszteletre.” Angyalka néni ezt válaszolta: „Most már lélegezni is tudok, máris indulok, Lacikám.”

Akik szeretnék tudni: hogy vagy?

KözösPont – A nyitott és beszélgető egyház képe

A KözösPont-sátor 2000 óta az ökumenikus kezdeményezés színtere. A katolikus, a református, az evangélikus és a görögkatolikus felekezet működtette misszió nyitott kapu a kereszténység és a világ között. Létjogosultsága egyre hangsúlyosabb, szerepe ma már elengedhetetlen. Az idén három evangélikus lelkész is szolgált a sátorban. Gombkötő Beátával, Horváth-Csitári Boglárka Flórával és László Lajos Gergelyvel beszélgettünk a misszióról, az ökumenéről és a fiatalok számára közeli, érthető és megélhető egyház képéről.

Talán a rendszerváltás előtti időknek tudható be, hogy állami nyomásra a templomfalon belül maradó igehirdetés szolgálata megőrizte azt a sajátos nyelvezetét és lelkületét, amely a mai szekuláris életformánkban többször távoltságot eredményez az egyház és a világ között. Ritkán és óvatosan lépünk ki a biztonságot nyújtó insula Lutheránából, és jelenünk meg ott, ahol a többségi élet zajlik.

Egy immáron 2000 óta töretlenül működő ökumenikus kezdeményezés arra világít rá, hogy az önmagunkba zárkózás helyett a nyitott egyház alkalmas a párbeszédre. A katolikus, a református, az evangélikus és a görögkatolikus felekezet által működtetett KözösPont misszió lényege éppen az, hogy nemcsak kinyitja a kaput a kereszténység és a világ között, hanem ki is lép rajta, hogy megszólítsa az érdeklődőket, és „asztalhoz invitálja őket”. Lehetőséget teremt, hogy aki

kérdezni szeretne, az kérdezhesen, aki önmagát szeretné megismerni, annak lehetősége legyen erre, aki egyházi közösségre vágyik, annak legyen segítsége ennek megtalálásában. A felekezetek fiataljai mindezt nem a templom falain belül, a gyülekezeti teremben, nem is az utcán, hanem fesztiválokon teszik. Évről évre jelen vannak a Fishing on Orfű, a Volt fesztivál, az EFOTT, a Szegedi Ifjúsági Napok és a Strand fesztivál látogatóinak rengetegében, hogy a keresztény értékrendről frissen, érthetően, ugyanakkor az evangéliumhoz hűen úgy tegyenek tanúságot, hogy az az érdeklődő nyelvén, az ő környezetében fogalmazódjon meg. És a hatás nem marad el: az őszinte, hiteles és nyitott szavak rávilágítanak arra, hogy a mai fiatalok vágynak a beszélgetésre, az egyházzal való találkozásra.

„A KözösPont közösségben az a legfontosabb, hogy valóban egyek lehetünk. A közös szolgálat, a közös cél, az, hogy Isten nevében Isten szeretetét hirdetjük,

messze felülírja a felekezeti különbözőségeket” – fogalmazott a fiatalok között végzett ökumenikus szolgálatról Horváth-Csitári Boglárka Flóra. Az evangélikus lelkész kiemelte, hogy a KözösPont tagjai nemcsak tiszteletben tartják egymás szokásait, hanem a misszióban való részvétel lehetőség is a felekezetek számára, hiszen a szolgálatot megelőző felkészítő alkalmakon, különböző előadásokon ismerik meg a többi közösséget.

László Lajos Gergely is az építő közösségről számolt be: „Egy teljes mértékben vállalható ökumenizmust élhettem meg – mondta. – Mit értek ezen? Senki nem foglalkozott azzal, hogy melyik felekezet milyen, vagy hogyan viszonyul a másikhoz. Nem volt kérdés, hogy miért vagyunk ott: megmutatni, hogy keresztyénnek lenni nem ciki, sőt! Persze nem mentünk szembe a felekezeti tanításokkal, ezek egyszerűen a »spájzban« maradtak.” Ezt erősítette meg Gombkötő Beáta vallomása is, aki hangsúlyozta, hogy a KözösPont misszióban „mintaszerű az ökumené megélése”. A budapesti egyetemi lelkész kiemelte: „Nagyon egészséges volt a csapatunk, és viszonylag konfliktusmentes. Ez annyira vonzó, hogy ennek nem lehet ellenállni. Hiszem, hogy ez nemcsak rajtunk múlt, hanem a Szentlélek is működött közöttünk. Szinte megmagyarázhatatlan ez, ha valaki a módszerre kérdez rá. Mitől működik? Jó kérdés! Csoda! Kegyelem! De tényleg arról lehet felismerni minket, hogy szeretjük egymást.”

A nyitottsághoz, a párbeszédhez mindig két fél szükséges. Ezért is kérdeztük, hogy a fesztiválozók mennyire nyitottak az egyházzal való találkozásra. „Régebben kritikusabbak voltak az egyházzal szemben a betérők. Sokszor hozták fel felekezeteink gyengeségeit, botlásait. A másik örök kérdés: »Miért engedte Isten?« Persze ezek a kérdések most is felvetődnek, de azt hiszem, hogy az emberek nyitottabbak lettek az egyházra. Sokan vannak, akik bejönnek, és órák hosszat beszélgetnek velünk. Vannak, akik többször visszatérnek, akik fesztiválról fesztiválra megkeresnek bennünket. Ez nagyon erős visszajelzés és biztatás, hogy folytatni kell a missziót” – mondta Horváth-Csitári Boglárka Flóra. Arra a kérdésre, hogy mennyire lehet közös nyelvet beszélni a fesztivál résztvevőivel, a Pestszentimrén szolgáló evangélikus lelkész így vélekedett: „A KözösPont nagy erőssége, hogy fiatalok a szolgálattevők. A felvételi korhatár 18–30 év. Mi nem beszélünk más nyelvet, mint a betérők, talán ezért tudjuk őket

elérni. Természetesen nem engedünk hitünk alapjaiból, meggyőződésünkéből, bátran vesszük elő a Bibliát, dicsőítünk, áhitatot tartunk. Nem helyezük magunkat a betérők fölé, mindenki számára nyitottak és befogadók vagyunk.”

Gombkötő Beáta hozzátette: „Több dolog is bizonyítja nyitottságukat. Naponta száz feletti a KözösPont-sátort felkérésők száma. A sátorra általában három helyen rakunk ki óriási molinókat, amelyek hirdetik, hogy ez a katolikus, a református és az evangélikus egyház sátra. Ez olyanokat sem riaszt vissza, akik eddig kívülről szemlélték az egyházakat, és olyanokat sem, akiknek már volt egy-két rossz tapasztalatuk, vallásos sérülésük.” A budapesti egyetemi gyülekezet lelkésze a KözösPont-sátorral kapcsolatban arra is kitért, hogy a sátor a fesztiválok úgynevezett „civil falu” részén található, a többi civilszervezet – egyetemi, kulturális, szociális és politikai irányultságú – sátra mellett. „A többi sátorban körülbelül tíz percet töltenek el a betérők, nálunk egy vagy három óra is teljesen normálisnak mondható. Úgy vettem észre, az érdeklődőket vonzza, hogy végre olyan vallásos fiatalok

szavai: „Ami nagyon megfogott, az a csapatszellem. Valamint az, hogy mennyire ki vannak éhezve az emberek erre az egyszerű kérdésre: hogy vagy? Ez az, ami a mindennapokban valahogy elmarad, senki nem kíváncsi a másikra, s nálunk a sátorban pont azt élhették át a betérők, hogy igen, mi szeretnénk tudni, hogy vagy.”

„Ez egy folyamatos élmény volt, amely megerősített abban, hogy hétvévi világi állás után – mindent feladva, amit addig csináltam – érdemes volt vállalni a lelkész szolgálatot, egy éve pedig az ordinációt – fogalmazott Gombkötő Beáta. – A KözösPont ebben maximálisan és a lehető legmeggyőzőbben erősített meg. – Az egyetemi lelkész hozzátette: – Sosem voltam túlzottan szociális gyerek és fiatal, de lehet, hogy azért nem, mert én ilyen közösséget még nem láttam. Ez az, amit naponta meg kellene, hogy éljünk! A legnagyobb élményeim közé tartozik, hogy a Szegedi Ifjúsági Napokon megkereszteltem egy Soma nevű fiút, akit annak idején nevének nem keresztyéni jellege miatt utasított vissza valaki a keresztségűl. Most jóvátéve ezt, talán lemosta róla a rossz élményt a keresztség, és elkezdődött

FOTÓK: HORVÁTH ZSUZSANNA

lokka találkoznak, akik nem ítélik meg, akik szeretik egymást, és ez látszik is rajtuk. Nem képmutatók, nem mondják meg, hogyan és miben kell hinni, mit kell tenni, hanem éppen azt a jézusi arcot mutatják meg, amikor Jézus a lakodalomban bort csinál. És ebben meglátják és felismerik Isten dicsőségét. Ők is. Onnantól kezdve nem tudnak nekünk ellenállni.”

És hogy mit jelentett a közös misszió az evangélikus lelkészeknek? Milyen élményekkel tértek haza? László Lajos Gergely

benne valami új, ha egyelőre nem is másképp, csak úgy, hogy új szemmel néz a keresztyényekre. A keresztelője után ő is mindennap visszatért a sátrunkba. Remélem, jövőre is jön.”

„Számomra a KözösPont közössége az egyik legfontosabb az életben, életre szóló barátságok szövődtek az elmúlt tíz évben. Fantasztikus megélni az Istenhez tartozást egy ilyen sokszínű közösségben” – mondta Horváth-Csitári Boglárka Flóra.

● GALAMBOS ÁDÁM

Isten igéje nincs megbilincselve

Ebben a közösségben természetesen a teológiai viták

Oroszország Karéli Köztársaságában elgondolkodtató finnugor konferencia zajlott a közelmúltban. Témája az evangélikusság és az ökumenizmus volt. Csaknem nyolcvanéves múltra tekintenek vissza ezek az alkalmak. A két világháború között finnek, észtek és magyarok kapaszkodtak egymásba, örömmel vállalva a nyelvrokonságot és a közös hitet. Történelmi visszatekintésről, a jelenlegi állapotokról és az élmények sokaságáról olvastunk az alábbi riportban.

Koltusi (finnül Keltto) határában egy mellékútra hajtunk az autóval, majd az árok szélén leparkolunk. Arri Kugappi (finnül Aarre Kuukauppi) püspök kéri, hogy kövessük. Üggyel-bajjal átvágunk egy gazonos részen, nadrágunkra bogáncs tapad. Aztán egy temetőbe érünk, a sírokon orosz feliratok és az elhunytak képei. A sír mellett asztalok, rajtuk itt-ott ételmaradék. Aztán váratlanul csodálatos tisztaság tárul eléink. A fűben számtalan sírkereszt, közöttük ácsolt padok. Középen fából emelt tábo-

Arri Kugappi püspök a konferencia szünetében

ri oltár, rajta sok-sok apró gyertya. A püspök halkán beszél. Elmondja, hogy a diktatúra idején csak itt, az evangélikus temetőben tarthattak istentiszteletet. Férfiak és nők, idősek és asszonyok itt jöttek össze. Papjuk sokáig nem volt. Egy-egy szentnek tartott asszony prédikált. Majd felolvastak valamit a Szentírásból. Ha nem volt nyomtatott Bibliájuk, akkor azokról a lapokról, amelyeket kézzel másoltak. Aztán imádkoztak. Utána énekeltek. Majd valaki ismét prédikált. És újra énekeltek. Templomuk nem volt a városban. Háznál nem akartak találkozni, nehogy feljentsék őket a szomszédok. Hetente összejöttek itt, akkor is, ha nem volt halott. Néha jött hozzájuk egy-egy észt lelkész. Később már olykor finn is. Elvégre ők, az inkeriek is finnek volnának.

Kugappi püspök aztán elénekel nekünk egy olyan zsoltárt, amely a temetői istentiszteleteken a legtöbbször elhangzott. Oroszországi látogatásunk legmegragadóbb percei ezek. Azért jöttünk Karéliába, hogy finnugor testvéreinkkel találkozzunk.

Finnugor lelkészkonferenciák

Csaknem nyolcvanéves múltra tekintenek vissza ezek az alkalmak. A két világháború között finnek, észték és magyarok kapaszkodtak egymásba, örömmel vállalva a nyelvrokonságot és a közös hitet. Mi, magyarok idővel az erdélyieket, a finnek pedig az eredetileg Szentpétervár környékén élt inkerieket hozták be ebbe a kapcsolatrendszerbe. Eleinte elég volt a finn és a magyar nyelv használata, idővel aztán külön konferenciái nyelvként jelent meg az észt és az orosz. Utóbbira azért van szükség, mert az inkeriek missziói tevékenysége egyre markánsabban irányul az orosz nyelvűek felé. Ezért aztán – hiába a nyelvrokonság – ma már igen komoly tolmácsolási feladattal jár egy ilyen találkozó.

A legelső, 1937-es konferenciának hazánk adott otthont. A magyar delegáció vezetője ugyan Raffay Sándor püspök volt, ám a finnek iránti elkötelezettségéről ismert Túróczy Zoltán püspök volt az, aki lelkes körlevélben biztatta a gyülekezetek népét, hogy fogadják örömmel az északi testvéreket. Ők – vélhetően az észtékkel együtt – végig vonaton tették meg a több száz kilométeres távolságot. Az ide-felé út nyilván közös készülésre is lehető-

FOTÓ: SZEMEREI JÁNOS

A petrozavodszki evangélikus gyülekezeti központ

séget adott, a visszaúton pedig gyűjtést indítottak az éppen csak szárnyaikat bontogató magyar népfőiskolák támogatására.

Némileg hasonló helyzetben vagyunk 2016 augusztusában. A szentpétervári Ladoga pályaudvaron találkozunk magyarországi és erdélyi magyarok, valamint finnek és észték, és onnan együtt tesszük meg a közel hatórás vonatutat a konferencia helyszínéül szolgáló Petrozavodszkba. Az egyik állomáson hosszabb ideig tartózkodunk, hogy az utasok a peronon felsorakozó árusoktól sült halat, pirogot vagy éppen áfonyát vásárolhassanak. Odafelé útleírásokat és térképeket böngészünk, olvastunk a sokat szenvedett inkeri népről, és ismerkedünk útítársainkkal, visszafelé pedig terveket fogalmazunk meg arra vonatkozóan, hogy miként segíthetnénk a nálunk sokkal nehezebb helyzetben élő oroszországi evangélikus testvéreinket.

Az inkeri egyház

Az inkeri evangélikusok négyszáz éves múltra tekintenek vissza. 1611-ben alakult meg az első finn nyelvű gyülekezet. Ekkor finn ajkú telepések érkeztek Inkeri, azaz Ingermanland területére, amely Pétervár környékét jelenti. Ma az egyház azonban messze túlterjed ezen a területen.

Földrajzi kiterjedését tekintve az inkeri alighanem a világ legnagyobb egyháza.

Vonattal hét nap alatt lehet eljutni egyik végéről a másikig, a finn határtól a Csendes-óceánig... Jelenleg nyolcvan gyülekezetük van. Az üldöztetés kohójában edződtek. Egyrészt el tudják mondani Pál apostollal: „[az evangéliumért] még bilincseket is viselek, mint egy gonosztevő.” Ezzel egy lélegzetre vallhatják azonban a mondat folytatását is: „Isten igéje viszont nincs bilincsbe verve.” (2Tim 2,9) Sok lelkészüket meggyilkolták vagy munkatáborba vitték, számos templomukat lerombolták. Amikor Isten azután megengedte az újjáépítést, akkor elsősorban Simojoki érseknek köszönhetően a finn, illetve Kiiivit érsekkel az élen az észt egyháztól kaptak jelentős segítséget, de az évtizedek során komoly támogatást kaptak a Lutheránus Világszövetségtől is.

Az inkeri egyház ma is tagja a világszövetségnek, de szoros kapcsolatot ápol az egyesült államokbeli konzervatív Evangélikus Egyház – Missouri Zsinat (LCMS) evangélikusaival is. Együttműködő partnereik kiválasztásában a „nyitottak mindenki előtt, de nem mindenre” alapelv vezérli őket. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy határozottan elutasítják a szekuláris világnak tett vélt vagy valós engedelményeket. Szerintük a nyugati egyházak sokszor jobban védelmezik az emberi jogokat, mint Krisztus akaratát, illetve a homoszexualitás gyakorlatának tolerálásával is eltérnek a Biblia tanításától. ►

Az írásmagyarázati-teológiai munkában elutasítják a történetkritikai módszert, az egyházi gyakorlatban pedig a nők lelkésszé avatását. Vendéglátó egyházként azt kéri tőlünk, vendégektől, hogy tartsuk tisztelben ez utóbbi gyakorlatukat, és a közöttünk levő lelkésznek – a konferencia-részvételt leszámítva – a gyülekezet nyilvánossága előtt ne viseljenek az ordinátságukra utaló külső jegyeket. A békeesség kedvéért igyekszünk a kérést méltányolni, de érezzük, hogy számos lelkész nő fájdalommal éli meg ezt a megkülönböztetést.

Karélia és Petrozavodszk

Az inkeriek többsége Karéliában él. A terület egy része történelmileg Finnországhoz tartozott, később szovjet-orosz fennhatóság alá került. A második világháború idején a finnek visszafoglalták, sőt egy kicsit még többet is. A Karéli Köztársaság, amely 2020-ban ünnepli majd fennállásának centenáriumát, Oroszország területének mindössze egy százalékát teszi ki. Az oroszok számára már csak azért is erőteljesen nő, mert az inkeriek egyre nagyobb számban költöznek át Finnországba.

A Szovjetunió ugyan már évtizedekkel ezelőtt szétesett, de Petrozavodszkban még számos épület emlékeztet arra a korra. A széles sugárutak mentén jellegzetes Sztálin-barokk épületek állnak, az állomás toronyépületén hatalmas vörös csillag díszel. Az úgynevezett Kantele-ház előtt – ahol emlékeztető kulturális műsorban lehet részünk – Kirov marsall szobra áll. Kísérőinktől megtudjuk, hogy 1927-ig két hatalmas méretű templom állt itt a téren, amelyeket azonban a kommunisták felrobbantottak. A város egy másik pontján méretes Lenin-szobor: a bolsevik forradalom vezére kezében sapkát szorongat. Ha a fejet közelről megnézzük, látszik, hogy annak színe némileg elüt a testétől. Ennek oka, hogy a negyvenes évek finn fennhatósága idején Lenin alakját ledöntötték, és a feje megsérült. A visszarendeződés után azonban helyreállították a hatalmas szobrot. Mindmáig számos utca őrzi Marx vagy éppen Kutuzov nevét. A hivatalos megnyitón egyházunk köszöntését Szemerei püspök adja át. Egyebek mellett arra utal, hogy amikor az iskolában a kötelező oroszul küszködött, nem hitte volna, hogy egyszer majd ezen a nyelven fog evangélikus templomban énekelni.

A konferencián mintegy hatvan lelkész vesz részt, tízen vagyunk Magyarországról és ketten Erdélyből. A szervezés és tolmácsolás megannyi feladatát Balicza Klára és Pap Kinga Marjatta végzi. A tartományi központ, Petrozavodszk politikai vezetése örömmel veszi, hogy ők lehetnek a vendéglátók: a küldöttségek vezetőit fogadja a kormányzó és a kisebbségi ügyekért felelős miniszter is. Utóbbi szinte házigazdája a nyitóülésnek, amelyre a városi könyvtár dísztermében kerül sor. Állami vezetők mellett itt az ortodox egyház képviselői is szólnak: a metropolita egyebek mellett arról beszél, hogy „Karélia szent földjén” milyen sok keresztény mártír hullatta vérének. Kugappi püspök pedig az isteni gondviselés megnyilvánulásának tartja, hogy 1949-ben egy kommunista, de nemzeti érzelmű párttitkár gondoskodott arról, hogy az inkeri evangélikusok több évtizedes üldöztetés után újra összegyűlhetnek, Sztálin halála után pedig néhány lelkész is szolgálhatott közöttük. Elsősorban érztek jöhetnek számításba, hiszen a két testvérnép egyaránt a Szovjetunióban élt.

A konferencia elején mutatják be az *Evangélikusok Karéliában* című orosz nyelvű könyvet. Szerzője egy középkorú aszszony. Eredetileg azt kutatta, hogy a karéliai finnek mennyire tartják fontosnak az evangélikus hitet. Elmondja, hogy miközben feldolgozta a dokumentumokat és meghallgatta az adatközlőket, maga is hitre jutott, megkeresztelkedett, és most már az evangélikus egyház tagja.

A helyi gyülekezet

A nyitó istentiszteletet és a konferencia munkaiüléseit aztán a város igen modern evangélikus templomában tartjuk. Az igehirdető, Arri Kugappi házigazda püspök már prédikációja elején leteszi a garast a konzervatív értékek, valamint a bűnös világ kísértései között helytállni köteles egyház mellett, majd számos példát hoz annak érzékeltetésére, hogy az üldöztetés idején a hitvallók miként tudtak megmaradni Krisztus mellett. Az egyik példát *A KGB árnyékában* címmel megjelent

Finn és orosz nyelven is énekel a gyülekezet

könyvből hozza. E szerint egy száműzött gyülekezeti tag még a kolhozban is rendszeresen tartott istentiszteletet, amelyet kulturális tevékenységnek álcáztak. Amikor jött az őr, valaki jelzést adott, mire a résztvevők táncolni kezdtek. Amint aztán elment, a hívek újra elővették Bibliájukat.

Megragadó, hogy a gyülekezet milyen sok önkéntese segít a konferencia zökkenőmentes lebonyolításában.

Alekszej Krongolm, a Szentlélek-templom lelkésze és az egyházmegye esperese a gyülekezet múltját mutatja be vetített képek segítségével. Emberileg az itteni evangélikusság annak köszönheti létét, hogy Nagy Péter cár erősen iparosított, amihez külföldi – így német és finn – szakemberekre is szüksége volt. Rájuk tekintettel rendeletet adott ki, hogy fából evangélikus templom épüljön. Ez egészen 1928-ig működött, ám akkor a hatóságok kisajátították az épületet. Mindez úgy történt, hogy a hivatalos szervek levelet kaptak „a lakosságtól”, amelyben az a követelés állt, hogy a templomot más célra hasznosítsák. Így

előbb tornaterem, majd egészségügyi központ, végül toborzóiroda lett Isten házából. A gyülekezet azonban templom nélkül is élni akart, a hívek két lelkészük vezetésével magánházaknál jöttek össze.

Az istentiszteleteket igazán konspiratív körülmények között tartották. Legtöbbször azt állították, hogy temetés vagy keresztelő alkalmából jönnek össze. Idővel ez felkeltette a titkosszolgálatok érdeklődését is, ahonnan olyan jelentések érkeztek, hogy „X. Y. finn betelepülő otthonában egyetlen év alatt 58 temetésre és 18 keresztelőre került sor”. Mondani sem kell, hogy ezek az istentiszteletek fedőalkalmak voltak. Természetesen sokkal több volt a halott, mint az élő, ezért aztán némely öreg bácsinak minden héten meg kellett halnia...

1968-ban annyiban enyhült a helyzet, hogy a gyülekezet a város határain kívül házat vásárolhatott. Ezt alakították át templommá. Ismeretség, barátság alapján szereztek építőanyagot. A hivatalos szervek megadták az engedélyt, mert azt hitték, úgyszem fog sikerülni. De nyolc év alatt felépült a templom! Amikor pedig a hatóságok „közegészségügyi szabályok megsértése” címén be akarták zárni, akkor az ortodox pap járt közben a gyülekezet érdekében.

A fiatal esperes büszkén mutatja, hogy az egyik képen a nagymamája is rajta van. A barakkszerű épületben egyszerű öltözetű embereket látunk. Az ablakok nyitva vannak, hogy a kívül rekedtek is hallják az igehirdetést. Tiit Salumäe püspök, az észti delegáció vezetője azt jegyzi meg, hogy a hetvenes években fiatal lelkészként ő is többször járt a városban. Emlékszik rá, hogy a magánházaknál tartott istentiszteleteken is végeláthatatlan tömegben jöttek úrvacsorázni a hívek. Az elmúlt évtizedekben immár nincs akadály a szabad vallásgyakorlásnak. A finn egyház számos képzési segítséget ajánlott fel, valamint igen sok pénzrel támogatta az egyház újraszervezését. Sok nyugdíjas finn ács azért jött át Karéliába, hogy segítsen új templomok építésében.

Emlékidézése közben az észti püspök azt is megjegyzi, milyen riadalommal töltötte el a balti embereket az éppen huszonöt évvel ezelőtti puccskísérlet híre, hiszen attól tartottak, hogy Gorbacsov esetleges megbuktatásával az ő függetlenségi törekvéseiknek is befellegzett. Kugappi püspök erre tréfásan megjegyezte, hogy 1991 augusztusának végén őket annyira lekötötte egyik új templomuk bokrétaünnepsége, hogy tudomást sem vettek a puccskísérletről...

Teológiai disputák

Konferenciánk témája az evangélikusság és az ökumenizmus. Magyar részről Korányi András professzor, rektorhelyettes ad előbb történeti áttekintést, majd tér ki egyházunk, a többi egyház, valamint a mai magyar társadalom különböző kérdéseire.

Referátumában Ivan Laptyev, az inkeri egyház teológiai szemináriumának rektora arra hívja fel a figyelmet, hogy az egyház nem tehet engedményeket biblikus és hitvallásos kérdésekben, ezért szerinte a homoszexualitást is a leghatározottabban bűnnek kell nyilvánítani, amelynek egyházi közegben semmi helye nem lehet. Visszatérően hangsúlyozza továbbá, hogy a „sola Scriptura” (egyedül a Szentírás) reformatori elvből nem lehet engedni.

Tommi Karttunen, a finn egyház külügyi osztályának teológiai szakértője pedig arra teszi a hangsúlyt, hogy az egyház egységének alapja a Szentháromság egysége, ezért élhetünk közösen az úrvacsorában is a közösség, a communio ajándékával. Az előző előadót mintegy kiegészítve azt vallja, hogy a „sola Scriptura” elv csakis a „solus Christus” (egyedül Krisztus) tétellel együtt lehet érvényes. A bűnre valóban rá kell mutatni, de nem a kegyelem meghirdetése nélkül.

A vitában olyan fontos kérdéseket érintünk még, mint a kereszténység és a nemzet viszonya, a más vallásokhoz való viszony vagy éppen a másokért élő egyház gyakorlata. Seppo Häkkinen püspök, finn delegációvezető azt hangsúlyozza, hogy a másik egyház megértésében fontos a kontextus ismerete, ugyanakkor ahhoz nem férhet kétség, hogy a közösség alapja az úrvacsora kell hogy legyen. Ebben az összefüggésben magam is hivatkozom a Lutheránus Világszövetség közösségfelfogására, valamint arra a dokumentumra, amely egyszerre hangsúlyozza a tagegyházak autonómiáját és a másik egyház iránti felelősségét.

Ebben a közösségben természetesen kell hogy legyenek a teológiai viták. Jó ugyanakkor elcsöndesedni, az igére figyelni, az énekben Istent dicsérni. Az összetartozás szép példáját éljük át akkor, amikor a *Dicsérje minden nemzet...* kezdetű taizéi éneket egymás után énekeljük finn, észti, magyar, orosz és latin nyelven. Amikor az Úrtól tanult imádságot egyszerre négy nyelven mondjuk, akkor is tudjuk, hogy ugyanazt az Atyát szólíthatjuk meg. ►

FOTO: SZEMEREI JÁNOS

Vetített képes beszámoló: egyház a diktatúra idején

Az pedig egészen különleges élményt jelent, amikor egyszerre mondunk halleluját – talán más hangsúllyal, más kiejtéssel, de egyként magasztalva az Urat.

Koltusi

A négynapos farsztó tanácskozás után következik az ilyen konferenciák csúcspontja, amikor a résztvevők gyülekezetekbe látogatnak. Egy nagyobb csoporttal a Szentpétervár melletti Koltusi városába megyünk, ahol az egyház teológiai szemináriuma, valamint öregotthona is működik. A szállásunkul szolgáló konferencia-központban különféle képzéseket és nyári ifjúsági táborokat tartanak. A gyülekezet szép és tágas templomában az özvegyasszony két fil-lérének evangéliumi története alapján arról prédikálok, mit jelent az, hogy mindent képesek vagyunk odaadni Jézusnak. Szavaimat a püspök lánya tolmácsolja oroszra. A liturgia kétnyelvű, örvendetes módon sok a gyermek. Istentisztelet után ká-

vé mellett beszélgetünk vendéglátóinkkal. Csoportunk tagjai más és más templomban szolgálnak ebben az órában.

Szentpétervár

Vasárnap délután lehetőségünk adódik a lüktető nagyváros, Szentpétervár megismerésére. Mivel kevés az időnk, első-sorban nem a turisztikai látványosságokat keressük, hanem a város evangélikus múltját és jelenét.

A gyönyörűen felújított Mária-templom a belvárosban található, egy sarokra a híres Nyevszkij prospektől. A huszadik század elején huszonötezer tagja volt a finn gyülekezetnek. 1938-ban a hatóságok bezáratták a templomot. Az egyik lelkész Finnországba menekült, a másikat agyonlőtték. A templomból előbb kollégiumot és munkásszállót alakítottak ki, majd „a természet háza” néven kiállítótermet. A gyülekezet mostani lelkésze elmondja, hogy ötévesen ő már járt itt – macskakiállításon.

Néhány száz méterre található a Péter-templom. Ez a német hátterű evangélikusoké, akik (ELKRAS néven) külön egyháztestet alkotnak, és ugyancsak tagjai a Luthéranus Világszövetségnek. A hívek többsége itt is csak oroszul tud. Ez a templom uszodaként működött a sztálini időkben. Amikor a peresztrojka idején az észak-északi érsek újrászentelte, felidézte emlékeit: gyerekkorában úszóverseny résztvevőjeként járt itt. Ma viszont mindkét evangélikus egyház boldogan vallja: két-három évtizede visszakapták templomaikat, és többé-kevésbé szabadon gyakorolhatják hitüket.

Imák

Vasárnap este Ivan Hutter esperessel vacsorázunk. Elmondja, hogy szülei hívők voltak, de nyilvánosan nem gyakorolhatták hitüket. Őt is titokban keresztelték meg. Nem pap, hanem egy mélyen hívő asszony. Sorkatonai szolgálatát a finn határ közelében teljesítette, rettegett attól, hogy testvéreire kell majd lőnie. Most fiáért aggódik, aki Kalinyingrádban sorkatona. Ha Isten ne adja, háború törne ki, a fiú kerülne ugyanilyen nehéz helyzetbe. De folyamatosan imádkozik a békéért. Az imának nagy erőt tulajdonít. Fiatalon ugyanis, amikor nagyon mélyen volt, önmagának is meglepetést okozva így imádkozott egy este: „Uram, én nem tudom, mi a terved velem. Egyáltalán, én semmit nem értek, csak abban vagyok egészen biztos, hogy te létezel. Ezért könnyörülj rajtam!”

A konferencia után ki-ki ment a maga hazájába. Négy év múlva Finnországban szeretnénk újra találkozni. Egészen biztos, hogy addig is imádkozni fogunk egymásért.

● FABINY TAMÁS

Vannak vidékek legbelül. 1996-ban voltam először finn-ugor lelkész találkozóin. Egy erdélyi esperes szavait tolmácsoltam, aki Kányádi Sándor *Vannak vidékek* című ciklusának egyik versére fűzte fel mondanivalóját. Miközben a napsütéses kávészünetben dolgoztam a finn műfordításon, egy életre emlékezetembe vésődtek a vers sorai:

...vannak vidékek viselem
akár a bőrt a testemen
meggyötörten is gyönyörű
tájak ahol a keserű
számban édessé izesül
vannak vidékek legbelül

A 2016-os oroszországi találkozó során ezt éltem át: a nyilvános felszólalások problémátlan világa („már a sztálini időkben is kiváló volt a viszony az állam és az egyház között”) és a kontúros teológiai ellentétek dacára sajátommá vált ez a közeg. Az istentisztelet elemeinek ismeretében a soknyelvű alkalmakon is megvalósuló lelki közösség és a magánbeszélgetésekben megosztott közlések őszintesége meggyőzött arról, hogy építő dolog nem egyszínű egyháztestben élnünk. Ezt, a legnagyobb idegenségben is átélhető azonosság élményét kívánom megőrizni.

● PAP KINGA MARJATTA

Shakespeare virágai

„Eh, mi a név? Mit rózsának hívunk”

Az Evangélikus Élet magazinjának április 17-i számában Fabiny Tibor irodalomtörténész-professzor, evangélikus világi teológusnak Shakespeare és az angol Biblia című előadásáról olvashattunk beszámolót abból az alkalomból, hogy a nagy angol drámaíró halálának négyszázadik évfordulójára emlékezünk ebben az évben. Az előadás rávilágított arra, hogy Shakespeare bibliaismerete rejtve, de nagyon világosan kirajzolódik a drámáiból. Ismeretes, hogy az evangélikus egyház jelképe a Luther-rózsa, és a templomok oltárán mindig található virág. Ebből kiindulva – és az évfordulóra emlékezve – összeállítást készítettünk a drámaköltő virág- és növényismeretéről, amely igencsak meglepő gazdagságban mutatkozik meg a műveiben.

Shakespeare szülőháza Stratford-upon-Avonban

A Shakespeare-kutatás eredménye sokezernyi kötetre rúg. De alig van költő, akinek életéről kevesebbet tudna az emberiség. Az alábbi sorok sem a stratford-upon-avoni férfi életrajzi vázára építenek újabb fantáziaelemeket, hanem az alkotásokból indulnak ki. Shakespeare virágaiból gyűjtöttünk össze egy csokorra valót.

A költő a falu szülőtte volt, de hajlamai szerint is rokonságot érzett a vidéki emberek életével. Megszámlálhatatlanul sok részlet bizonyítja, mennyire ismerte a virágokat. Idilli jelenetei, színes természetleírásai, az évszakok változásának csodái mind-mind arra vallanak: életének része volt a kert Stratford-upon-Avonban éppen úgy, mint később, huszonhárom éves korától Londonban. De ismerte a vadon élő növényeket is, valamint azokat, amelyeket gyógyító erejük miatt természetek. Kardos László írja egy helyütt: „Ha a tudomány a Shakespeare-drámák erdő- és mezőképeiben, folyórajzaiban a szülőhely szuggesztív emlékeit nyomozza, nyilván joggal teszi, és eredményeit nem fogjuk kétségbe vonni.”

A költő szülei gazdálkodó iparosok voltak, az ifjú William tanulgatott, aztán félbehagyta az iskolát.

Stratford-upon-Avon Anglia szívében található. Északon erdők, fák, délen nyitott mezők – ebben a környezetben nőtt fel Shakespeare, s bár elhagyta családját és a szülőföldet, hogy nevet és szerencsét szerezzen magának, sohasem maradt hűtlen ahhoz a vidékhez, ahol nevelkedett. Élete végén ide vonult vissza, hogy élvezze gyümölcsösét és kertjét, amelyet anynyira szeretett. Virág- és növényismerete azonban nem hasonlítható egy botanikus tájékozottságához, sokkal inkább annak a falusi embernek a látásmódjával mérhető, akinek kitűnő érzéke van a formák iránt – a színek kalauza, felfedezi az illatokat. Mi több: képes volt arra, hogy különböző tulajdonságokkal ruházza fel a virágokat, s a nyelv érrendszerébe emelje be őket – lelkiállapot-hordozóknak.

Darabjainak közel harminc jelenete (képe) kertben vagy gyümölcsösben játszódik. Rajongott a tavaszi virágokért. Lehet-e csodálkozni azon, hogy aki Szent György napjának előestéjén, Anglia védőszentjének ünnepén született – és milyen hihetetlen: ugyancsak április 23-án halt meg! –, ennyire szerette a virágokat?

Anne Hathawaynek, Shakespeare feleségének gyermeki háza

„Míg csak tart a nyár, Fidele,
És itt élek: bús sírodon virág
Fog illatozni: halvány kankalin,
Mely mint az arcod, és harangvirág,
Azúr, mint ereid, s vadrózsa...”

(Cymbeline, IV. felvonás, 2. szín.
Lator László ford.)

Ugyanakkor kedvelte a buja, lonc borított kerteket. A virágágyások pompáját, a rózsák, kerti szegfűk, körömvirágok, haranglábak szingazdagságát és illatát megörökítette holdfényben és napfelkeltekor. Ismerte a növények gyógyító vagy mérgező hatását, a metszés és oltás művészetét. Senki sem tudta a Tudor-kori kertek légkörét olyan költői érzéssel és biztonsággal bemutatni, mint Shakespeare. Egyetlen drámaíró sem hagyott olyan gazdag virágkölteszetet örökül, mint ő, akinek „dicsősége – Szemere Bertalan reformkori író és politikus szerint – az embernemé, mely általa rokonabbnak érzi magát Istennel”.

Lássuk, milyen virágokat említ Shakespeare a műveiben: aconite – sisakvirág; adonis flower – őszi hérics; briar – borrhóza; buttercups – réti boglárka; columbine – ma harangláb (rég neve galambvirág); cowslip – tavaszi kankalin; crowflower – réti kakukkszegfű; crown imperial – császárszakáll; daffodil – sárga nárcisz; common daisy – százsorszép; harabell – kerekleves harangvirág; honeysuckle – lonc; ladies-smock – réti kakukktorma; lily – (fehér) lilium; long-purples – orchidea; marsh

marigold – mocsári gólyahír; oxlip – sugárkankalin; pansy – árvácska; pink – szegfű; common primrose – száratlan kankalin; rose – rózsza; sweet violet – illatos ibolya.

„...még ha az idő belé is
Vegyíti a gyanú mérgét – sosem
Reped szét, még ha úgy hat is a méreg
Mint az akonit vagy gyors puska...”

(IV. Henrik, II. rész, IV. felvonás, 4. szín.
Vas István ford.)

A sisakvirág gyökere és levelei méreggel vannak teli, e tulajdonsága miatt kedvelte meg Shakespeare. Az akonithoz Szczi Miklós az 1961-es magyar életműkiadás jegyzeteiben hozzáfűzi: „A sisakvirágból (aconitum) főzött méreg a kor hite szerint oly romboló hatású, hogy átszivárog még a köedényen is.” Shakespeare elsősorban jellemrajzoló, emberalkotó művész volt, a jellemzéshez pedig segítségül hívta a virágokat, és ilyenkor áradtak belőle a hasonlatok.

A haranglábbal vagy a galambvirággal – az ániszkaporhoz hasonlóan – az értéktelenséget és a hálátlanságot fejezi ki, s a Hamletben a rutával köti össze, amely a bánatot jelképezi.

„There’s fennel for you, and columbines:
– there’s rue for you.”
„Nesze neked ánis meg galambvirág;
neked ihol a ruta...”

(Hamlet, IV. felvonás, 5. szín.
Arany János ford.)

Ezzel szemben a tavaszi kankalint tündéri bájjal ruházza fel, segítségével mutatva be tündéreinek méretét.

„Testöre a sok kankalin,
Aranyköntöst reájok ad,
A pettyek rajta: mind rubin,
Azokba rejti illatát.

Most itt néhány csöpp harmatot szedek,
S gyöngyül akasztom a kikircs fülébe...”

(Szentivánéji álom, II. felvonás, 1. szín.
Arany János ford.)

A réti kakukkszegfű szabadon nő a mocsaras földeken: májustól júliusig virágzik. Fényes, rózsaszínű virágai vannak, osztott szirmokkal. Shakespeare korában füzért készítettek belőle, s így nem meglepő, hogy megtaláljuk Ophelia füzéréen.

„Egy fűzfa hajlik a patak fölé,
Mely szürke lombját visszatükrözi.
Ahhoz vivé ő eszelős füzérit:
Csalán-, kakukfű-, torma-, kosborát...”
(Hamlet, IV. felvonás, 7. szín)

Ophelia füzérének része a tavaszi virágok közül a százszorszép is, amely jellegzetes virága az angol vidéknek. A költő ezzel idézi fel a szomorúságot és a fájdalmat.

„... There's a daisy, I would give you
some violets, but they wither'd, all
when my father died...”

„Ne, neked százszorszép, adnék violát is, de
mind elhervadt, mikor az atyám meghalt.”

(Hamlet,
IV. felvonás, 5. szín)

Ne feledkezzünk meg a sárga nárciszról sem, amellyel a tavasz szépségét, az élet és a fiatalság örömét érzékelteti.

„Hogyha a nárcisz, a sárga virág kél,
Áj, a leányka a völgyre kijő,
Vér pirosul, szökik a halovány tél,
Ez csak a kellemes-édes idő.”

(Téli rege, IV. felvonás, 3. szín.
Kosztolányi Dezső ford.)

Az Erzsébet-korabeli időkben gyakran alkalmazták az illatos loncot a lugasok beárnyékolásához. Egyébként a hűség és a ragaszkodás jelképe volt.

„És kér, lopózzon e sűrű lugasba –
Hol a folyondár, melyet a nap érlelt,
Kizárja a fény útját: mint kegyenc...”

(Sok húhó semmiért,
III. felvonás, 1. szín.
Fodor József ford.)

A folyondár több felfutó vagy kapaszkodó növényfaj népies neveként terjedt el vidéken. Angolul a honeysuckle (lonc) szó áll a helyén.

Shakespeare kedvenc virágjai között tartják számon a liliomot, árulkodó, hogy a legkülönbözőbb alkalmakkor tűnik fel darabjaiban a sápadtság vagy a fiatalság érzékeltetésére. Oberon és tündérei varázserőt tulajdonítanak neki. A költő szerint a liliom a legnagyobb gyönyörűség, amelyet csak az arany fényességéhez vagy az ibolya páratlan illatához lehet hasonlítani.

„... Liliomként,
Mely rég a rét úrnője volt s virult,
Lecsüggesztem fejem s elpusztulok.”

(VIII. Henrik, III. felvonás, 1. szín.
Weöres Sándor ford.)

Nem kevesebb mint tizennyolc alkalommal említi Shakespeare az ibolyát, lefestve ennek a szerény kis virágnak minden árnyalatát.

„...sötétes ibolya,
Puhább, akár Junó szemhéja s Vénusz
Sohajtozása...”

(Téli rege,
IV. felvonás, 4. szín)

Anne Hathaway egyik szobája

ALBRECHT DÜRER: A RÓZSAFÜZÉR ÜNNEPE

Kétségtelen azonban, hogy szonettjeiben és darabjaiban egyetlen virágról sem ír annyit, mint a rózsáról, amelynek szépsége és illata – így következtethetünk – a nővényvilágban uralkodásra rendeli.

„What’s in a name! That which we call a rose
By any other name would smell as sweet...”

„Eh, mi a név? Mit rózsának hívunk,
Bárhogy nevezzük, éppoly illatos.”

(Romeo és Júlia, II. felvonás, 2. szín.
Mészöly Dezső ford.)

A gyógy-, gyom- és fűszernövények ugyancsak jelen vannak a költő műveiben. Hogy melyek ezek?

Balm – mézfű, orvosi citromfű.

„Oly édes, Mint balzsam,
lágy, mint levegő, s oly enyhe...”

(Antonius és Kleopátra,
V. felvonás, 2. szín. Vas István ford.)

Camomile – nemes pipitér, székfű.

„...mert bár a székfű, minél jobban tapos-
sák, annál gyorsabban nő, az ifjúság vi-
szont, minél jobban pazarolják, annál ha-
marabb elhervad.”

(IV. Henrik, I. rész,
II. felvonás, 4. szín)

Fennel – ánizspor; garlic – fokhagyma;
hyssop – izzóp.

„...csalánt ültetünk vagy salátát vetünk be-
le, izzópot dugunk le vagy köményt gyom-
lálunk benne...”

(Othello, I. felvonás, 3. szín.
Kardos László ford.)

Lavender – levendula; mint – menta;
majoram – majoránna; parsley – petrezse-
lyem; rosemary – rozsmaring.

„There’s rosemary, that’s for remembrance;
pray you, love, remember...”

„Itt egy rozmarinszál, az emlékezetre;
kérlek, édes rózsám, hogy jussak eszedbe...”

(Hamlet, IV. felvonás, 5. szín)

Rue – ruta; saffron – fűszersáfrány;
savory – csombor; thyme – kakukkfű;
wormwood – fehér üröm.

„Erőd! Szamárság! Rajtunk áll, hogy ilyenek
vagyunk-e vagy olyanok. A testünk a mi ker-
tünk; az akaratumk a kertész benne: [...] egy-
féle füvel töltjük meg az egészet, vagy több-
félével osztjuk meg, tunyán parlagon hagy-
juk-e, vagy szorgosan megműveljük – csak
akaratumkon áll, hogy mindezt megtegyük.”

(Othello, I. felvonás, 3. szín)

Németh László mondta egyszer Móricz
Zsigmondnak: „Shakespeare az igazi né-
pi író.” Ne csodálkozzunk hát azon, hogy a
virágok is ott vannak a szótárában.

Erre is figyeljünk, ha olvassuk!

• K. A.

Elég néked az én kegyelmem!

Munkaévkezdő lelkészkonferencia az Északi Evangélikus Egyházkerületben

A lelkésztalálkozóra a balatonszárszói Andorka Rudolf Evangélikus Konferencia- és Missziói Otthonban került sor augusztus 24. és 26. között. A háromnapos alkalom két központi gondolata, igéje az emmausi út és a Tibériás-tengeri halfogás története volt. Ezek mentén indultak el a résztvevők közös lelki utazásra.

A találkozó lelki vezetői, Johann Gyula és Bence Imre, valamint a Keczkó Szilvia és Mekis Ádám lelkészek által szervezett áhítatok, páros és csoportos beszélgetések, illetve interaktív-dramatikus alkalmak fő témái, állomásai az egymás mellé állás, egymás hordozása, a lelkési hivatás és életpálya, a saját kegyelmi történet és az első szeretettel való találkozás voltak.

Az egyéni beszélgetéseknek, elcsendesedéseknek is teret engedő lelki program zárása a Fabiny Tamás püspök és az egyházmegyét képviselő lelkészek – Balázs Tibor, Labossa Péter, Szlaukó Orsolya, Chikán Katalin, Eszlényi Ákos és

Tóth Attila – vezette rendhagyó istentisztelet volt. Ezen az emmausi történet végére is utalva három asztalközösség jelent meg. Az elsőt a résztvevők azt a lelkési szempontból különös helyzetet, annak örömét élhették meg, ahogyan az elmúlt napokban nekik szolgáltak. A második az úrvacsorai közösség volt, a harmadik pedig a hittel várt és remélt mennyei lakomára utalt.

A záró istentisztelet után ténylegesen a munkaév elkezdése, a hétköznapokba való visszazökkenés jegyében esett szó a közelgő eseményekről, aktuális kérdésekről és tennivalókról, valamint egyházunk országos irodája gyülekezeti és missziói osztályának munkatársai jóvoltából az új

gyülekezeti munkaprogramról és egyéb kiadványokról.

Köszönet illeti a lelki vezetőkön túl az esti borkóstoló igényes megszervezéséért Buday Barnabás esperest és feleségét, Buday-Malik Adrienn, továbbá Asztalos Richárd lelkészt; a délelőtti csoportos foglalkozások vezetéséért Török Anett, Dobó Dániel, Réz-Nagy Zoltán, Lajtós János és Kézdy Péter lelkészeket, a nagyszerű vendéglátásért a konferencia-központ igazgatóját, Végh Szabolcsot és munkatársait, valamint mindenkit, aki bármilyen egyéb módon hozzájárult a felemelő alkalom létrejöttéhez. Csokorba szedtük a részt vevő lelkészek személyes hangvételű gondolatait, visszajelzéseit.

Szlaukó Orsolya, a ceglédi gyülekezet lelkésze: „Az »Elég neked az én kegyelmem...« [2Kor 12,9] mottóval és lelki buzdítással indult az északi egyházkerületi lelkészkonferencia. A mindennapok terheivel, sebzettségeivel, gondjaival érkeztünk Balatonszárszóra. Jó volt ebben a három napban megfeledkezni ezekről, és csak úgy együtt lenni, beszélgetni. Nekem különösen sokat adott az emmausi út, amelynek során párosával sétálhattunk, kicsit panaszkodhattunk, megoszthattunk egymással bánatot és örömet. Nagyon szeretek játszani, így külön öröm volt megismerkedni a reformáció kezdetének jubileumi évére készült Luthertársasjátékkal. Ez a pár nap attól volt különleges, hogy nem nekünk kellett szolgálni, szolgálatot végezni, hanem csak elfogadni kellett azt az ajándékot, hogy nekünk szolgálnak. Így indulunk feltöltekezve és nekifejlesztve az előttünk álló éveknek.”

Lőrincz Csaba, az aszói gyülekezet lelkésze: „A találkozásokon túl a remek idő és a Balaton-parti környezet volt rendkívül pozitív, külön töltökezésre okot adó a kerületi lelkészkonferencián. ▶

Jó volt, hogy a lelkész-találkozó témája nem elméleti síkon mozgott, hanem lelki beszélgetések adták a feldolgozás keretét. Az emmausi körökbe igazán bele tudtam helyezkedni. Egyedi és ötletes volt a záró istentisztelet is. Üdítően hatott, hogy a jól megszokott liturgiától eltérő formában élhettük át az együtt töltött napokat lezáró istentiszteletet.”

Horváth-Hegyi Áron, a sámsónházi gyülekezet lelkésze: „Először hét éve voltam egyházkerületi lelkész-találkozón Aszódon mint kezdő püspöki titkár. Akkor – a kezdet kezdetén – még csak egymagos együttléteket szerveztünk. Őszintén örülök, hogy két évre rá már háromnaposra nőtt ki magát a munkaévkezdő lelkész-konferencia. Nem szoktam csalódní ezekben az alkalmakban, hisz azt adják, amire hivatottak: találkozásokat, elcsendesedést, kötetlenséget, közvetlenséget. Találkozást lelkész-kollégákkal, hittestvérekkel, barátokkal és olyanokkal, akiket még kevésbé ismerek. Olyanokkal, akiknek a társaságát máskülönben nem keresném. Itt »egymásba botlunk«, és meglepően jól beszélgetünk. Találkozást Istennel. A magam hitéletében a megszokott csenden kívül még az »elrendelt csendben« is. Sőt a másik meghallgatása közben, amikor más beszél, és én szótlán vagyok. Kötetlenséget, amikor nem feszélyez a zsebben lapuló mobil, a következő szolgálat közeledte, a ház körüli vagy épp a családi kötelességek végtelen sora, és mindeközben még tisztelendő úrnak sem kell lennem. Így nem is esik nehezemre közvetlennek és őszintének lennem. Örömmel megyek a lelkész-találkozókra, és úgy is jövök el. Tanulok és

épülök, még a feszültnek vélt pillanatokból is. És újra megállapítom: szeretek ebbe a körbe tartozni. Hiszem, hogy itt a helyem, ahova nem magamtól érkeztem, hanem küldtek. Hálás vagyok, hogy küldött lehetek a világban, nem is akárkié: a feltámadott Jézus Krisztusé.”

Nem szoktam csalódní ezekben az alkalmakban, hisz azt adják, amire hivatottak: találkozásokat, elcsendesedést, kötetlenséget, közvetlenséget. Találkozást lelkész-kollégákkal, hittestvérekkel, barátokkal és olyanokkal, akiket még kevésbé ismerek.

Horváth-Hegyi Olivér, a szentendrei gyülekezet lelkésze: „A lelkészeknek egy esztendőben van két-két és fél hónapjuk, amelyet egészen másképp rendeznek be. A gyülekezet csoportjaival töltött családnapok, csendeshét, biciklitúra, hittan- és napközis tábor, legjobb esetben még a lelkigyakorlatok is minden évközi készülődésnél intenzívebb lelki és fizikai erőnlétet kívánnak a lelkésztől és sokszor szeretteitől, ám ott vannak a saját családunkra »pazarolható« aranynapok, -hetek, amelyekhez csakúgy, mint a civil szféra szereplői, mi is ragaszkodunk. A lelkészcsaládok általános tapasztalata, hogy ebből az »aranyéletből, áldott állapotból« aztán nehéz visszazökkenni és újra berendezni azt a rendkívül dús kilenc és fél hónapot, amikor egy újabb, de már más áldott állapot következik. Minden évkezdő lelkész-konferencia ezt hivatott támogatni: a zökkenőmentes visszazökke-

nést. Ezt a műveletet nehéz lenne egyedül véghez vinni, ezért érdemes mindent megtenni, hogy ide eljussunk.

Egy átlagos egyházi életet élő lelkész számára ez az egyetlen alkalom, amikor hallgatva, lelkészbarátokkal beszélgetve, Isten igéje körül, felett, mellett elidőz-

ve, olykor kényeztető körülmények között vértézheti fel magát az évenként ismétlődő starthoz. Az Északi Egyházkerület idei lelkész-konferenciáján két nagyobbacska morzsa került a batyumba.

Az első, igen személyes hangvételű áhítatban Keczkó Szilvia budahegyvidéki lelkésztől hallhattunk egy kislányról, aki a gondnoki teendőket ellátó édesanyjának a templomkulcsát megszerezve, a szederkényi templom csöndjében, szentségében megérezhette Isten közvetlen közelségét, s ez valahol a lelke mélyen elindította a lelkési hivatás felé. Kislányunkat, a hatéves Villót láttam magam előtt. A nagy energiát igénylő, a szentendrei gyülekezetben kifejezetten gyermekközpontú lelkési koncepciót, az esti családi áhítatokat és saját óvodánk pedagógiai programját meghaladva lehetséges, hogy Villó, aztán a többi gyermekünk lelkész nélkül, a többi gyülekezeti gyermek és óvodánk nélkül találkozik Istennel, belopózva a parókiával egybeépített templomba? Lehetséges. Itt értettem meg, hogy a mi otthonunk különleges nappalija – ha tetszik, szalonja –, a templom egy lelkészgyermek speciális lehetősége. »Elég neked az én kegyelmem«, az én megoldásaim, az én ötleteim – izlelgettük Krisztus Pál apostolnak, majd nekünk is címzett mondatát. Szilvi felszabadító példája a »lelkészcsaládi életpálya-modellünk« lényeges részévé válik akkor is, ha a mi gyermekeink sohasem szerzik meg a templomkulcsot.

Másik morzsámat már egy kisebb seprével tudom összegyűjteni. A mások gondolataira, élettapasztalatára kiéhezett lelkészek közé tartozom. Sohasem éltem meg pletykáldósnak, amikor kisebb-nagyobb körökben, most a balatonszár-

szói lelki fészünk vízpartján természetes mozgással csatlakozunk a beszélgető kollégákhoz, hallgatva gyülekezeti történeteiket, egyházi szemléletüket, hitéletük aktuális kérdéseit. Nekem mindkét beszélgetős »kötelező séta« jólesett, útítársaimban megbíztam, és ők sem fukarkodtak magánéleti, spirituális, önreflexióval fűszerezett témáik megosztásában. Ezt koronázta meg az a beszélgetés, amelyre már évek óta készültem. Egy lelkésztársamról gondoltam valamit, ami bántott, és mint

kiderült, ő is gondolt rólam valamit, ami pedig őt bántotta. Egyik esti áhítat előtt fél mondattal utaltam erre, majd az áhítat után belemerészkedtünk egy őszinte megosztásba. Az eredmény mindkettőnk számára meglepő volt. Gondolataink helytelenek és megalapozatlanok voltak, és egy órácska után egy egészen más évtizedes történetet láttunk magunk mögött. Barátságunk új fejezetét nyitottunk meg. A Lélek így is képes az újjáteremtésre. Az egyház a bennünk történtek és talán majd ba-

rátságunk által is egy lehetőséget megújult. Ezekkel a morzsákkal indultam el a több nagy lépést és gyülekezetünket meghatározó döntést igénylő munkaévbén.

Chikán Katalin, a dunakeszi gyülekezet lelkésze: „Családunkban mindig nagy esemény volt a közös étkezés. A tanévkezdő kerületi konferencia záró istentiszteletén megtapasztaltak után az egyház asztala is egyre inkább örömeiket tartogat. Különböző ízek, más és más emberek, de nem illúzió, hogy Krisztus körül van összhang, közös íz és megbékélés. Örülök, hogy még én is beleillem ebbe a képbe, és engem is asztalhoz ültettek. Gyülekezeti szeretetvendégségek alkalmával nem szoktam nyüzsögni, és általában leragadok egy helyen, egy emberrel beszélgetve. Az asztalhoz leülve jobban kinyílik számomra a világ, a közösség. Ez történt itt, Balatonszárszón is. Köszönöm megtartó Urunknak, hogy nem hagyott magamra az asztal mellett, hanem megértő társakat rendelt mellém. Hálás vagyok egyházmegyém, egyházkerületem lelkészeiért, espereseinkért, püspökünkért, akikkel tovább épülhetett közösségünk. Az én sebeim is gyógyultak, az én szívem is kinyílt. Ezzel a lendülettel viszem haza Krisztus örömhírét gyülekezetembe, családomba.”

• VERES K. CSENGE, BALICZA MÁTÉ

Miről írt az Evangélikus Élet 1956-ban?

Az állami és egyházi bíróság rehabilitálta D. Ordass Lajos püspököt

Az 1956-os esztendő mély nyomot hagyott a magyar történelemben, elsősorban az október 23-án kirobbant forradalom és szabadságharc miatt. A hatvanadik évfordulóra készül az ország, hogy újra felidézze a nagyszerű tizenkét napot. Nem érdektelen azonban, hogy 1956 milyen eseményeket és évfordulókat hozott. Belelapoztunk az Evangélikus Élet akkori számaiba, és az olvasottakból összeállítást készítettünk. Tanulságos lapszámok. Látszólag békésen csörgedező egyházi életről olvashatunk, de a sorok mögül sok minden kihallatszik.

Január 1.

„Gyorsan folyó időmet”

Dr. Gyimesy Károly [lelkész]

Milyen gyorsan elszállt ez az év. Úgy folyik az idő, mint a folyam. Állj meg egy folyó partjánál, és figyeld – figyeld hömpölygését. Megy-megy folyvást. Ha me-reven nézed, mintha gondolkodásodat és időérzékedet veszítenéd el, az az érzésed.

Ha már felocsúdtál, gondolkozzál, és gondold meg, mit is láttál, mert így vagyunk a folyó folyásával, mint az idővel, hogy ügyet sem vetünk reá, amikor telik, amikor folyik.

Gondold meg, hogy évezredek át hová rohan a folyók áradata, és hogy honnan indult ki. Elnyeli a tenger, és szüli egy-egy, néha alig csörgedező forrás.

Ha valamit visz az ár, viszi és viszi. Az idő árja minket is sodor. Sodor engem is, téged is. De hát hová jutunk? Isten szemében, Isten kinyilatkoztatásában megnyeri emberi létünk örök értékét. A keresztény ember, aki ismeri Isten kinyilatkoztatását,

tudja, mit tett Isten érte, hogy el ne vesszen, hanem örök élete legyen. Ezért nem tekint felelőtlenül élete folyására és az időkre, mert tudja, hogy Isten úgy szeretete a világot, hogy az ő egyszülött Fiát adta,

hogy „valaki hiszen őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen”. (Jn 3,16)

Ebben hisz, és ezért felelősen, jól használja fel „gyorsan folyó idejét”.

D. Dezséry László püspök [az Evangélikus Élet akkori főszerkesztője] igehirdetése a kétszázötven éves jubileumra [1959-ben lesz, de már most készülnek.] készülő cinkotai gyülekezetben [részlet]

Cinkota néhány éve Nagy-Budapesthez tartozik mint annak egyik kerülete. Volt idő azonban, mikor – legalábbis evangélikus szempontból – Pest tartozott Cinkotához. Amikor még a Deák téri gyülekezet és templom nem állott fenn, a cinkotai lelkész pásztorolta a Pesten lakó evangélikusokat.

Pesten, a Rákóczi út és a Kiss József utca sarkán az egykori Luther-ház

FOTÓ: FORTEPAN

Thököly Imre [1657–1705] újévnapi fohásza naplójában

Isten jóvoltából ez új esztendő is elérheténk, melynek minden részeit tegye Ő Szent Felsege szerencsésé, egészségessé és boldoggá, s ingyen való kegyelmességiből az következőket is engedje édes hazánkban eltölteni, és minden akadályokat elhárítani méltóztassék Szent Fiáért. 1677

Január 8.

Franklin Benjámín
Egy igaz ember élete

A Béke Világtanács felhívta a világ minden népének figyelmét az 1956-ban esedékes nagy évfordulókra. [...] Ezek közül tüstént a legelső az amerikai Franklin Benjámín, aki tudvalegleg 1706. január 17-én született, tehát az idén van ennek kétszázötven éve. Miért érdemes felidézni ezt a józan, okos, gyakorlati bölcsét? Mert egész hosszú élete példamutató emberi élet, egy alkotó, tevékeny, jószívú s igaz ember élete. [...] Franklin a protestáns ember jellemének megtestesítője. Kötelesség és lelkiismeret és szüntelen művelődés, keresztény erkölcs és emberi megértés: ezek az ő alapvonásai...

Január 22.

Niemöller Márton előadása az atomkorban élő keresztyén emberről

[részlet]

[Karácsonyt megelőzően, egy nyugat-berlini nagygyűlésen beszélt, ezeröttszáz lelkes hallgató előtt.] Niemöller [német] egyházi elnök a mai világ fő problémájának az ún. gazdaságilag elmaradott népek kérdését tekinti. Ez már 1953-ban az Egyházak Világtanácsa Központi Bizottságának lucknow-i (India) tanácskozásán is nyilvánvalóvá vált. Indiában 400 millió ember lakik, mégsem számítják őket a világpolitikát meghatározó „nagy hatalmak” közé. Kínát a maga 600 millió emberével egyesek kérdésessé teszik a nagyhatalmak között. Nehru mondotta Lucknow-ban: „A világpolitikát úgy csinálják, mintha ez az egymilliárd ember nem is létezne...” Az államok kormányainak a fegyverkezési kiadásokat inkább elmaradott országok megsegítésére kellene fordítani...

Február 19.

Párizsban *Spanyolország evangélikus kereszténysége* címmel könyv jelent meg Jacques Delpech tollából, aki a spanyolor-

szági viszonyokat igen jól ismeri. A könyv tárgyilagosan ír az ottani protestánsüldözésről. A könyv német fordításának előszavában Heinrich Bornkamm professzor Európa története sötét fejezetének nevezi a spanyolországi protestáns kisebbséggel való bánásmódot.

Február 26.

Berzsenyi Dániel [1776–1836] élő emlékének

[részlet]

Szalatnai Rezső: „A magyar evangélikus-ságnak Berzsenyi Dániel egyik legnagyobb erőforrása, amelyet oktalanul elhanyagoltunk a múltban. Nekünk is kötelességünk a Berzsenyi-kultusz. Ami tüzet gyújtott a fiatal Berzsenyiben: a reformáció, a családi kör puritán vallásossága, a soproni líceum levegője, azt a költő százszoros erővel és lánggal adta vissza.

Berzsenyi is példája annak, hogy a reformáció egyházában mennyi jó hagyomány van, s nem vész el a lélek, ha odafüffel a lényegre.”

[A költőtől három verset közöl a lap: *A magyarokhoz*, a *Levél-török barát-némhez* és a *Vandal bölcsesség címűt.*] ►

Március 18.

A Deák téri gyülekezet emléktáblát állít Kossuth Lajosnak

A Pesti Egyházközségben nagy hagyománya van a szabadságharcnak. A Deák téren járt iskolába Petőfi Sándor, és ott is konfirmált. Kossuth Lajos az egyházközség tagja volt, és a Deák téri templomban keresztelték két gyermekét: Ferencet 1841. november 30-án és Lajos Tódort 1844. május 27-én.

Kossuth Lajos halálának évfordulójáról [1894] hosszú idő óta istentisztelet keretében emlékeznek meg a Deák téren. Ez a Kossuthra emlékező istentisztelet sokszor igen nevezetes volt. Ilyen volt például az 1944. március 20-i, mert előtte való napon szállták meg a németek hazánkat. Az istentisztelet azonban nem maradt el. [...]

Mesterházy László dr., az egyházközség másodfelügyelője visszaemlékezett az egyházközség 48-as szent hagyományaira, és javasolta, hogy az egyházközség állítson Kossuth Lajosnak, az egyházközség volt tagjának is emléktáblát. Az egyházközség tanácsa lelkesen fogadta a javaslatot, és elhatározta, hogy elkészítteti az emléktáblát, és elhelyezi a Petőfi-emléktábla mellé.

Zichy Mihály [1827–1906]

Ötven évvel ezelőtt, 1906-ban halt meg Zichy Mihály, a 19. század egyik legnagyobb magyar festő- és grafikusművésze. [...] A katolikus Zichy Mihálynak protestáns szempontból különös jelentősége van. A többi között két, Magyarországra került nagy méretű kompozíciója foglalkozik a protestantizmus történetéből vett, illetve a protestantizmus diadalát jelképező jelenetekkel.

Az egyik Luthert ábrázolja Wartburgban, amikor a sátán megkísérti. A kísértő a pápa képében jelenik meg. [...] A másik kompozíció két tábor között állva Jézust ábrázolja. Az egyik a pápa körül tömörül, aki kétségbeesetten kap tiarája után, míg csatlósai mentik a menthetőt. Krisztus elutasító mozdulata idézi elő a tragédiát. [...]

Zichy kiállításra küldte ezt a két kompozíciót hazánkba, de a bírálóbizottság, amelynek római katolikus püspök állt az élén, mindkettőt elvetette. Erre Zichy az előbbi egyházunknak, az utóbbit a debreceni református kollégiumnak ajándékozta. Zichy hatalmas alkotása egyházunk feltévesztett kincse. A Zichy-évfordulón nekünk, evangélikusoknak ezt is tudnunk kell.

[Földi Eszter írja a Zichy Mihály Alapítvány 2001-es albumában: „Zichy újból a katolikus egyház bűneit jelenítette meg *Luther Wartburgban* című képén, amelyet... 1871-ben, németországi utazása után festett. Ekkor valószínűleg ellátogatott Wartburg várába, ahol Luther egy évig élt. Képének témája egy innen származó legenda: Luthernek egy éjjel megjelent a kísértő ördög, akihez ő jobb híján tintatartóját vágta oda, hogy elkergesse. Zichy művén Luther éppen felemeli tintatartóját, az ördögöt azonban a IX. Pius vonásait viselő pápa és egy párnán bíbornoki kalapot kínáló barát testesítik meg. A pápa lábánál a katolikus egyház bűneit szimbolizáló alakok láthatók: vigyorgó szerzetes, egyik kezében oklevéllel, másik markában pénzzel, csábító asszony, gyermekét megfojtó apáca és halott férfi, szívében tőrrel.”]

Április 8.

Az Egyesült Államok New York államának St. Albans helységében az evangélikus gyülekezetben egy fehér és egy néger lelkész szolgál. Ezzel a kezdeményezett lépéssel a gyülekezet a faji kérdés megoldásához akar hozzájárulni.

Április 29.

Émile Verhaeren [1855–1916]

A munka

[Részlet. A lap első oldalán olvasható a vers. Rónay György fordítása.]

„Munkások, ti, akik lázasan, lihegőn
Magasodtok föl, úgy húztok át az időn,
S a hasznos győzelem álma borít be fénybe...”

A belgák legelső nemzeti költőjüket szeretik Verhaerenben. Költészete a reménynek, az élet szeretetének áradásában fogant.

Június 3.

Ismeretlen Petőfi-verseket fedeztek fel a pécsi egyetemi könyvtárban. Hernády Ferenc könyvtáros a régi almanach szerkesztőinek iratai közt három, eddig ismeretlen Petőfi-versre bukkant. A Petőfi-verseket a költő selmecebányai és pozsonyi barátja, Szeberényi Lajos másolta le, s valószínű, hogy két vers az 1838–39-es évekből való, tehát Petőfi zsenyéi, míg a harmadik valamivel későbbi. Mindhárom vers bővíteni fogja ismereteinket a költő indulási korszakáról.

Június 10.

Thomas Mann Luther-regénye. A tavaly elhunyt nagy német író befejezetlen Luther-regényt hagyott hátra. Thomas Mann hagyatékában megtalálták a Luther életére vonatkozó tanulmányjegyzeteit is.

Június 24.

A kolumbiai protestánsok üldözése most új formát öltött. A kolumbiai kormány ugyanis elrendelte, hogy az evangélikusoknak „megfelelő tisztelettel kell viselkedniük a római katolikus egyház iránt”. Ez az ártatlan felszólítás azonban tág teret nyitott az evangélikusok legkörmönfontabb üldözésére.

Július 15.

Imádságok az egyház egységéért

Isten, aki az eltévedtet visszatereled, az elszéledtet összegyűjtöd, az összegyűltet megőrzöd, kérünk, áraszd ki kegyesen egység kegyelmét a keresztyén népre, hogy elvetvén a meghasonlást, egyesüljünk egyházad igazi pásztorával, Jézussal, és méltóképp szolgálhassunk téged. Jézus Krisztus Urunk által. Ámen. (Középkori imádság)

Július 22.

Ötven amerikai közéleti személyiség, közöttük számos ismert lelkipásztor üzenetet intézett Eisenhower elnökhöz: „Haladéktalanul arra kérjük önt, hogy tárgyalások útján érjen el megegyezést minden nemzettel a hidrogénbomba-kísérletek beszüntetésére nézve.” Az üzenetet, amely keresztyén szempontból megengedhetetlennek minősíti az atomfegyver alkalmazását, és ezért a velük folytatott kísérletezést is elítéli, az amerikai sajtó egyes orgánumai, így a *The New York Times* is csak fizetett hirdetési formában volt hajlandó leközölni.

Július 29.

A Deák téri templom

A Deák téri templom, az „ország temploma” ezúttal világgraszáló jelentőségű esemény: ökumenikus istentisztelet színhelye lesz. Pesten már a reformáció kora óta éltek elszórtan lutheránusok. A mostani egyházközösség mint Pesti Evangélikus Egyház 1787-ben alakult. A templom építését 1791-ben határozták el. 1792-ben gyűjteni kezdtek a templom építéséhez szükséges összeg előteremtésére. Szinte az egész ország segítségére sietett a pesti gyülekezetnek. Az alapkövet 1799. október 31-én tették le. Kilencévi építkezés után készült el a templom. A templom ma műemlék. [...]

A Deák téri templomban mindig kiváló lelkészek szolgáltak. Molnár János templomépítő lelkész, Székács József, „az ország papja”, Győry Vilmos, a világhírű műfordító nevét ma is szeretettel emlegeti a gyülekezet, és emléktáblával örökíti meg. [...] A Deák téri templom felszentelésének 145 éves évfordulóját ünnepelte ez idén pünkösdkor.”

Augusztus 12.

Az egyház akkor teljesíti feladatát, ha Isten igéjét világosan és tisztán hirdeti – mondotta Lilje püspök, a Lutheránus Világszövetség elnöke vecsési prédikációjában. [...] „Az üdvösség igéje értünk van – mondta. – Isten igéje mind nagyobb erő ad nekünk, amíg erre az erőre szükségünk van. Jézus Krisztus azt mondta, ha te velem maradsz, én is veled tartok. Isten áldjon meg titeket, és bizonyítsa meg ennek az igének az igazságát mindnyájatok életében, hogy sokat megtapasztalhassunk az ő dicsőségéből” – fejezte be ige hirdetését Lilje püspök.

Augusztus 19.

Augusztus huszadika megünneplésére készülünk. Valaha ezen a napon egy emberre emlékeztünk, Istvánra, aki a keresztyénséget és a rendezett állami életet hozta el Magyarországnak. Történelmi szerepe ma is megkapja az őt megillető megbecsülést. Az ünnep azonban sokat bővült azóta: egy ember ünnepéből a magyar nép ünnepévé fejlődött.

Augusztus huszadika új alkotmányunk ünnepe, azé az alaptörvényé, amely történelmünkben először mondja ki, hogy a mi hazánkban minden hatalom a dolgozó népe. Országunk így válik valóban a magyar nép országává. [...]

Ezen az ünnepen Istennek adunk hálaát azért, hogy népünk az elmúlt években nagy eredményeket érhetett el, és újabb eredmények felé haladhat tovább. Istennek adunk hálaát, hogy egyházunk is szabadon élhet népünk új országában. Neki köszönjük mindennapi kenyerünket s azokat, akik kenyerünkért fáradoznak: szeretett magyar népünket.

Október 14.

Az állami és az egyházi bíróság rehabilitálta D. Ordass Lajos püspököt

Az országos esperesi értekezletet Mihályfi Ernő egyetemes felügyelő nyitotta meg. [...] „A tanács [Egyházegyetem Tanácsa] ítéletet hirdetett – mondta beszédében –, megsemmisítette azt a különbírósi ítéletet, amely D. Ordass Lajost 1950-ben elítélte, őt teljes mértékben rehabilitálta, és kimondotta, hogy egyházi törvénykezési szempontból úgy kell tekinteni, mint aki ellen nem is volt folyamatban egyházi fegyelmi eljárás. Minden joghátrány alól mentesítette. Az ítéletet lapjainkban nyilvánosságra hozzuk. Lényege az, hogy [...] azt az állami büntetőbírósi ítéletet, amely annak idején a bűnösséget megállapította, újabb állami büntetőbírósi ítélet hatályon kívül helyezte, és megállapította, hogy Ordass Lajos nem követett el bűncselekményt az állammal szemben.” [...]

D. Ordass Lajost 1948. október 1-jén ítélte el az Uzsorabíróság kétesztendei börtönbüntetésre valutabűnügy címén. D. Ordass Lajos huszonegy hónapot töltött börtönben, majd szabadlábra került. Az egyház külön fegyelmi bírósága 1950. április 1-jén az állami ítélet alapján őt hivatalából elmozdította... ●

Händel újratöltve, a Messiás ma

Mennyire ismerjük a barokk szerző csodálatos művét? Egyáltalán, milyen Messiás-képük van a mai fiataloknak? Várkonyi Mátyás Erkel Ferenc-díjas zeneszerző, rockzenész a reformáció kezdetének ötszázadik évfordulójára izgalmas, zenés színházi produkcióval kívánja „újraéleszteni” Händel klasszikusát. A darabot 2017. április 25-én mutatják be a Müpában, de egy kis ízelítő már januárban látható lesz.

– Mi készül pontosan Händel *Messiás* című művéből? Rockoratórium, nagyszínházi gigaprodukció?

– A végső műfaji meghatározást csak a munka végén tudnám pontosan megmondani, de a maximumból indulunk el. Händel művének egy érdekes, barokk és mai zenei crossover műfajú bemutatása a cél. Nem a rockosítás a lényeg, hanem az, hogy a tartalma minél értelmezhetőbb legyen a ma embere számára. *A Jézus Krisztus szupersztárnak* ez lehetett az előképe Angliában, én pedig most megfordítom a dolgot: visszakanyarodom az eredeti műhöz, és abból csinállok egy mai művet Händel zenéjével, mindenki számára érthető formában.

– Mennyire lesz modernizált?

– A *Messiás* oratórium története minden időre igaz, de az a célom, hogy megmutassam, hogyan lehet ezt a történetet a mai korba átültetve megértetni. Az alapmű eléggé ismert, de a tartalma, a szövege nem feltétlenül. A darabban fontos szerepet kapnak majd a mobiltelefonok, az iPadek, a laptopok is, hiszen manapság már mindenki ezeket az elektronikus eszközöket bújja.

– A fiatalok megszólítása a cél?

– Abszolút, hiszen a darab elején is majd mindenki telefonálgat, ahogy most is sokszor látjuk, hogy az emberek nem egymásra figyelnek, hanem a kütyüjeikkel foglalkoznak.

– A szövegen mennyit alakított? Hozányult a bibliai szöveghez is?

– Sokat kutattam. A magyar szöveg az új fordítású Károli-bibliából táplálkozik, de annak a nyelvhasználatát is túlságosan régies, ezért változtattam. Természetesen próbálok szövegű lenni, csak annyit módosítok, amennyit a prozódia megkövetel.

– A modernizáláson kívül mást is változtatott az eredeti műhöz képest?

– Igen, a dramaturgiában. Előrehoztam a lázadásról szóló részt, amelynek következménye a keresztre feszítés. Mert aho-

gyan a Bibliában is, az előtt kell lennie a konfliktusnak. Händelnél a lázadás fucsamód a mennybemenetel után van.

– Kik szerepelnek majd a produkcióban?

– Az oratóriumi részben Balogh Eszter, Csengeri Attila, Gábor Géza, Rácz Rita énekel majd a Liszt Ferenc kamarazenekarral és a Zeneakadémia Új Liszt Ferenc kórusával. Tulajdonképpen még tartanak a tárgyalások, egyeztetések, így több nevet nem árulnék el, de régi rockszínházas színészekkel és más kiváló énekesekkel is beszéltem már. Fodor Zoltán táncegyüttesével pedig a koreográfiát tervezzük, ily módon nem egy félig szcenírozott előadásra kell számítani,

hanem egy látványos produkcióra, de nagy díszletek pont a koreográfia miatt nem lesznek. Középen, a zenekar ölelésében alakítjuk ki a színpadot, de lesz majd egy méretes kivetítő is. Jó nagy falat, de izgalmas munka.

– Hogyan került szóba, hogy a reformációi emlékévként megünneplésekor éppen a *Messiást* dolgozza fel?

– A Reformáció Emlékbizottság keregett meg ezzel a művel, talán azért, mert tudomásuk volt a *Jézus Krisztus szuper-*

sztar rockszínházas sikeréről. Sok feldolgozás született Händel művéből, de ami a kilencvenes években jó volt, a klasszikusok rockosítása, az ma már nem állja meg a helyét, ennél többre van szükség.

– Hol és mikor mutatják be a művet?

– Jövő év április 25-én a Müpában, de január 6-án, a reformáció emlékévének megnyitásakor már adunk egy kis ízelítőt, szintén a Müpában. Aztán tervezzük vidéki nagyvárosokba is elvinni a produkciót. Úgy gondolom, hogy a darab utaztatását nem kellene befejezni az emlékévkben. Jó lenne továbbvinni, játszani, hogy minél több helyen láthassák.

● KÉZDI BEÁTA

Titkos kutatónapló

A tudomány is varázslatos, ha gyerekek művelik

Vajon mit tud megmutatni a felnőttek és kortársaik valóságából egy gyerekekből álló, lelkes kutatócsoport? Meg tudnak-e birkózni a feladattal és legfőképpen az olykor szórakoztató, olykor elgondolkodtató, máskor meglehetősen szomorú valósággal, amely a kapott eredményeken át beszűrődik a főszereplők életébe is? Kamarás István szociológus Titkos kutatónapló című kötete a Luther Kiadó gondozásában jelent meg, és a szerző tavasszal megkapta érte az Év Gyermekekönyve 2015 díjat.

Ezt a kitüntetést idén megosztva három könyv nyerte el. Mindhárom kísérletező szöveg: az *Evangélikus Élet* magazin előző számában mutattuk be Elekes Dóra *A muter meg a dzsinnek* című kötetét, amely az anyai alkoholizmust dolgozta fel; Tóth Krisztina *A lány, aki nem beszélt* című kötete egy örökbefogadásról szóló mese; Kamarás István *Titkos kutatónaplója* pedig egy gyerekek által végzett terepmunkát ír le.

A történeteket a legidősebb kutató kislány, a tizenkét éves Anna jegyzi, ez az ő titkos naplója, amelyből megismerhetjük a kutatások ötletét, eredményeit, háttértörténetét. Elsőként egy családi nyaraláson kapja el a gyerekeket a kutatási láz, és olyan kérdéseknek járnak utána a Balaton partjánál, mint hogy ki milyen fagyalgot fogyaszt és hogyan, illetve, tudja-e az utca embere, hol lakik Ajahtan Kutarbani király.

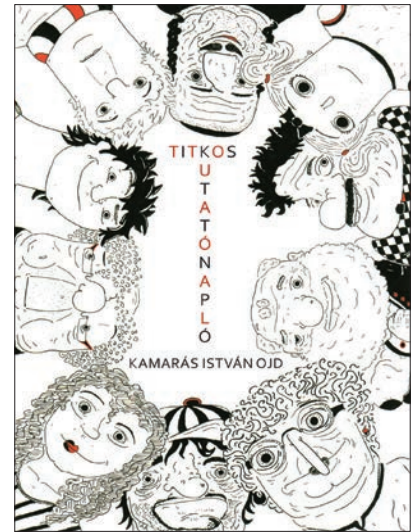
A kutatás azonban nem marad múló nyári hóbot: a lelkes kis kutatócsoport a fővárosba visszatérve, a tanítási időszakban sem bírja abbahagyni a munkát. Karácsonykor az iskolatársaik ajándékozási szokásairól készítenek felmérést, de ettől mind igencsak elszomorodnak, mivel az az egyértelmű felismerésük, hogy mindenki jobban szeret kapni, mint adni.

A „mit szeretnél kapni karácsonyra?” kérdésre a válaszolók közül a legtöbben (81 százalék) különböző kütyüket, vagyis laptopot, iPhone-t, iPadet, iPodot, iPod nanót, házimozi emlegetnek, minél idősebbek, annál inkább. A válaszolók öt százaléka valamilyen állatot (ló, kutya, macska, tenge- rimalac, aranyhörcsög, burunduk, vadász- görény, papagáj, kanári, díszpinty, hal, gyík,

pók), nyolc százaléka apukát, négy százaléka anyukát, két százaléka anyukát és apukát szeretne; többségük csak úgy általában anyukát és apukát, a többiek pedig azt, hogy anyukájuk vagy apukájuk vagy mindkettő játsszon, beszélgesen velük.

Kamarás István 1999-ben is megkapta az Év Gyermekekönyve díjat az 1998-ban megjelent *Csigamese* című könyvéért. Amint azt az *Evangélikus Életnek* elmondta, nem számított „még egy ilyen csodára, kiváltképpen nem egy olyan kiskamaszolvasmánnyal, amely a fikció és a valóság határeseté”.

A könyvből kirajzolódik egy kedves szociológus nagypapa képe is, ezért adja magát a kérdés, hogy a szerző valóban szokott-e szociológiai kutatásos játékot játszani az unokáival. Kiderül, hogy a könyvben szereplő „*Hol lakik Ajahtan Kutarbani király?*”-kutatásnak és a *Micimackó*-kutatásnak tényleg voltak valóságos, unokákkal együtt végzett előzményei. „Egyik unokám, Milán illusztrálta ezt a könyvem is. Irodalmár unokám még adósom a szakmai reflexióval” – mondja Kamarás István, de rögtön hozzá is teszi, hogy egyik unokájánál sem erőlteti a kötet tesztelését. Fontos lenne, hogy vizsgálódáshoz, kutatáshoz szükséges szemléletet, módszereket tanuljanak a gyerekek is, akár játékos, kötetlen formában. Mégis, a társadalomtudományok a felsőoktatást megelőző iskolai szakaszokban meglehetősen mellőzött tantárgyaknak számítanak. „Könnyen belátható, hogy nem lehet eléggé korán felvértezni magunkat a manipulációkkal, a téveszmékkel szemben. Elég, ha csak arra gondolunk, mennyire félre lehet vezetni ilyen-olyan

Kamarás István: *Titkos kutatónapló*. Luther Kiadó, 2015. Ára 2200 Ft, könyvklubtagoknak 1760 Ft.

ideológiákkal társadalmi-politikai kérdésekben hazánk 6–90 éves lakosságát” – fejt ki Kamarás István, akinek az erkölcsstannak nevezett ember-, erkölcs-, társadalom- és vallásismeret tantárgy kitalálásában és bevezetésében kulcsszerepe volt, és tankönyveket is írt.

És hogy az egyházi vonatkozásokról is szó essen: Kamarás István katolikus, de könyvei rendre a Luther Kiadónál jelennek meg. Mint mondja, tiszteletbeli evangélikusnak érzi magát.

Ami pedig a hitbeli dolgokat illeti: a *Titkos kutatónapló* kis kutatói sokszor szomorúan állapítják meg, hogy a felnőttek – kutatásaik alanyai – fantáziátlanok, nem hisznek a csodákban, a mesékben, a varázslatban, tágabb értelemben a nem látható, spirituális dolgokban. „Azért akadnak még a felnőttek között is, akik hisznek például a kreativitás, a szerelem, a szépség, a művészet, az adás és a derű csodájában, elő-előfordulnak szerencsére sokunk életében ilyen irányokban tett sikeres átlépéskísérletek.” A szerző – bár maga is felnőtt – bízik abban a csodában, hogy könyve a felnőtteket és a gyerekeket egyaránt ebbe az irányba tudja terelni.

• LABORCZI DÓRA

50 ÉVE HARANGÖNTÉS
ÖRBOTTYÁNBAN
GOMBOS MIKLÓS
aranykoszorús
harangöntőmester

Kiváló magyar szakemberek által készített, külföldön is elismert magyar termékeket gyártunk (harangjátékokat is) a harangokkal kapcsolatos bármely munkához.

harangontes.hu – harangontode.hu

Levél cím: 2162 Örbottyán, Rákóczi u. 121.
Mobil: 30/948-9575, fax: 28/361-770.
E-mail: gombosmi@harangontes.hu.

Budahegyvidék díszpolgárai az északi kerületben. A tavasszal indult, *Prófétát a saját hazájában?* című beszélgetéssorozat szeptember 21-én, szerdán 18 órától folytatódik az északi kerületi püspöki hivatal épületében (1125 Budapest, Szilágyi Erzsébet fasor 24.). A Budahegyvidék díszpolgárait megszólaltató sorozatot a hegyvidéki önkormányzat, az Északi Evangélikus Egyházkerület és a MOM Kulturális Központ közösen szervezi. A soron következő alkalom vendége *Bereményi Géza* Kossuth- és Balázs Béla-díjas író, dalszöveg- és forgatókönyvíró, filmrendező. *Vértesi Ferenc* gitáros és *Regős Mátyás* énekes Cseh Tamás-dalokat ad elő. A program regisztrációs jeggyel látogatható, érdeklődni a püspöki hivatalban lehet a 394-2335-ös telefonszámon.

Evangélikusok a XVIII. kerületben - egyházismereti séta. Szeretettel hívunk és várunk mindenkit a pestszentlőrinci evangélikus templomba (XVIII. ker., Kossuth tér 3.) szeptember 24-én, szombaton 17 órától a *XVIII. kerületi evangélikus templomok napja* rendezvényünkre, amelyen a Szt. János-gimnáziumot, a pestszentlőrinci Élő Kövek templomát és a pestszentimrei Luther-kápolnát mutatjuk be. A gimnáziumot és a lőrinci templomot sétálva járjuk be, majd a lőrinci szárnyas oltárral, a sípsoros és az elektromos orgonával, valamint az imrei Luther-kápolna terveivel előadás keretében ismerkedhetünk meg. Az előadáson a lőrinci templom Üvegputyáról származó műemlék harangja kapcsán hallhatunk a harangok tartozékairól, majd az este végén, a záróimádság után (kb. 19 órakor) bárki kipróbálhatja a harangozást is.

Déli evangélikus egyházkerületi kórustalálkozó

Tisztelt Lelkészek, Lelkésznők! Kedves Déli Evangélikus Egyházkerületben működő Kórusok! Tisztelt Karvezetők!

Az Egyházzenei Bizottság felhívását követve kórustalálkozót hirdetünk egyházkerületünk gyülekezeti kórusai számára – ezzel készülünk a reformáció kezdetének ötszázadik évfordulójára és a jövő évi országos kórustalálkozóra (Szarvas, 2017. május 13-14. – Cantate vasárnapján és az azt megelőző szombaton).

Időpont: 2016. október 29.

(A kezdés időpontja attól függ, hogy hány kórus jelentkezik.)

Helyszín: Békéscsaba, evangélikus kistemplom.

Beéneklés-átöltözés-próba: Szeberényi Gusztáv Adolf-gimnázium.

A találkozó célja: Elsősorban egymás megismerése, meghallgatása, közös éneklés, muzsikálás, Isten dicsőítése. Másodsorban pedig ezen az alkalmon választjuk ki azt a három énekkart, amely részt vesz az országos kórustalálkozón. A vállalkozó együttesek produkcióját szakmai zsűri értékeli. A bemutatkozás után a kórusvezetők – személyes beszélgetés keretében – szakmai tanácsokat kaphatnak.

A zsűri tagjai: Kinczler Zsuzsanna, a Károli Gáspár Református Egyetem tanára, Kendeh K. Gusztáv, az Egyházzenei Bizottság elnöke, Szebik Attila, az Egyházzenei Bizottság tagja.

Műsoridő: 12(–14) perc

Művek: Az énekelte művek között mindenképpen legyen korálfeldolgozás és szabad kompozíció is. Az összkari művek:

1. William Boyce: Alleluja

Evangélikus karénekeskönyv III.

2. Gárdonyi Zoltán: Mondjatok dicséretet!

http://csecsy.hu/konyvek/enekeskonyv/mondjatok_dicseretet

Utazás: A helyszínre való eljutást a Déli Evangélikus Egyházkerület támogatja.

Ellátás: Az énekkarok tagjainak az ebéd 1000 Ft/fő.

Jelentkezés: A jelentkezési lap letölthető a <http://www.evangelikus.hu/deli-egyhazkeruleti-korustalalkozo-meghivo> és a Del.lutheran.hu oldalakról. A jelentkezési lapot kitöltve az ablonczykati@gmail.com címre kell beküldeni szeptember 25-éig.

Egyéb tudnivalókról a jelentkezés lezárása után e-mailben értesítjük a jelentkezőket. A szervezők nevében, a jelentkezéseket nagyon várva:

KUTYEJNÉ ABLONCZY KATALIN (06-20/824-2956)

Templomok, templomtornyok felújítása, villámvédelem kiépítése. Több mint harminc év referenciával. Bede László, telefonszám: 06-30/943-5089.

Jézus nyomában mottóval *szentföldi zarándokutat* szervez keresztyén baráti társaság november 27. és december 1. között lelkesi vezetéssel, amelyre még néhány jelentkezést szeretettel fogadunk. Érdeklődni a 06/70/508-7624-es telefonszámon lehet.

Napelemmel működő légfűtés 50 nm² vagy 150 léghöbméter biztonságos fűtésére fizetett energia nélkül, meglepően kedvező áron. Napkollektoros vízmelegítő, -tároló 120 literig, szereléssel. Érdeklődni lehet: 06-20/851-4252.

Bolognai spagetti

Elkészítés

A hagymát és a sárgarépat megtisztítjuk, felaprítjuk, a zellerzöldet finomra vágjuk, a leveskockát feloldjuk 3 dl forró vízben. A felhevített olajban aransárgára pirítjuk a zöldséget, hozzáadjuk a paradicsompürét, a babérlevelet, a húsleves és a darált marhahúst. Sózzuk-borsozzuk, megszórjuk csipetnyi cukorral, és időnként megkeverve 30-40 percig pároljuk. A spagettit megfőzzük, leszűrjük, adagonként tányérokba helyezük, ráöntjük a húsos mártást, és megszórjuk a reszelt sajttal. ● M. T. ZS.

Hozzávalók

(4 személyre)

40 dkg spagetti
 4 dkg reszelt sajt
 A mártáshoz:
 1 fej hagyma
 1 sárgarépa
 kevés zellerzöld
 1 húsleveskocka
 1 evőkanál olaj
 5 dkg húsos szalonna
 25 dkg darált marhahús
 7 dkg paradicsompüré
 1 babérlevél
 só, bors, cukor

Íó étvágyat!

Molnárfecske

A verébnél kisebb madár. Felsőteste fémesen csillogó kékesfekete, alsóteste és farcsíkja hófehér. Csüdjé és ujjai fehér tollakkal fedettek. Hím és tojó hasonlóan színezett, a fiatalok felül barnásak. A hím éneke halk, és nem olyan dallamos, mint a füstifecskeé. Röptükben sűrűn „tsirp” hangot hallatnak.

RAJZ: BUDAI TIBOR

Egész Európában elterjedt, hazánkban is gyakori, bár állománya az utóbbi évtizedekben megfogyatkozott. Becslések szerint körülbelül százötvenezer pár él Magyarországon.

Míg a füstifecske mindig az épületek belsejében, istállókban, romos épületekben rakja a fészket, a molnárfecske a házak külső falára, ereszek alá, erkélyek szögletébe építi zárt, csak egy szűk bejárónyílással ellátott otthonát. Előszere-ttel költ telepesen, néha akár száz fészek is szorong hosszú sorban az ereszek alatt. Ezek a madarak ragaszkodnak a költőhelyeikhez, éveken át visszajárnak oda, és vagy a már meglévő fészkeket foglalják el, vagy újat építenek. Ehhez a sárgalacsinokat negyven-ötven méter-ről, de ha a közelben nincs tócsa, akár kilométernyiről hordják. A félgömb alakú fészek oldalába nem építenek be lelógó növényi szálakat, mint a füstifecske, a csészét gyökérdarabokkal, mohával, növényi pihékkel és tollakkal bélelik.

Májusban költenek először, a három-öt tojásos a hím és a tojó felváltva kotlik. A fiókák tizenégy-tizenhat nap alatt kelnek ki, csupaszok, zárt szeműek, a szülők váltakozva melengetik őket. A napok múlásával egyre kevesebb időt töltenek a fészekben, és amikor a kicsinyek már tizenkét naposak, a szülők hajnaltól szürkületig folyamatosan etetnek. A fiókák körülbelül egy hónapos korukban repülnek ki, szüleik néhány napig még etetik őket, aztán másodszor is költenek.

A molnárfecske repülő rovarokkal táplálkozik, általában nagy magasságban vadászik rájuk. Augusztus második felétől gyakran ülnek a drótokon füstifecskeivel együtt. Szeptemberben vonulnak el. Védett madár, természetvédelmi értéke ötvenezer forint.

● SCHMIDT EGON

Kérdések

1. Mit gondolsz, hány sárgalacsin kell a fészekhez?
2. Néha erőszakos verebek foglalják el a fészket. Miről ismerheted ezt fel?
3. Milyen színűek a tojások?

A molnárfecskek néha magas épületeken, máskor alacsonyokon, például az agárdi strand kabinjain építkeznek. A már nagy fiókák kikukucskálnak a fészekből, és kíváncsian nézegetnek. Készíts egy ilyen fényképet, de örülnék annak is, ha egy verebek által elfoglalt fészek képét küldenéd be a szerkesztőségbe. Címünk: Evangélikus Élet szerkesztősége, 1091 Budapest, Üllői út 25.; e-mail: evelet@lutheran.hu.

Töprengő

Melyik utat válasszam? Ahogy megkezdődött a tanév, hirtelen megteltek az utak is. Sokkal többen ülnek autóba vagy indulnak el gyalog, mint a szünetben, hiszen el kell jutni az iskolákba, óvodákba.

A forgalmas helyeken hosszú, tömött sorokba sűrűsödnek az autók. Vannak, akik kerülő úton próbálnak gyorsabban előrejutni. Mások a tömeggel sodródnak, ahogy lehet. Akármít választunk is mindennapi céljaink eléréséhez, közben észrevétlenül egy lelki úton is járunk. Amikor egymáshoz szólunk szeretettel vagy bántón; egymás javára vagy kárára teszünk; észrevesszük vagy elrontjuk magunk körül a szépet; tudunk örülni mások örömeinek is, vagy csak a magunkénak – akkor mindig teszünk egy lépést valamelyik lelki úton.

Olvasd el *Máté evangéliumából* a 7. fejezet 13–14. versét! Jézus arra tanít, hogy figyeljünk jól, melyik úton haladunk. A keskeny út vezet az Isten országába. Ezen a keskeny úton nem lehet sodródni. Itt érezzük minden lépésünk jelentőségét, van alkalmunk odafigyelni az útitársainkra és mindenre, ami körülvesz minket, de leginkább mennyei Atyánkra.

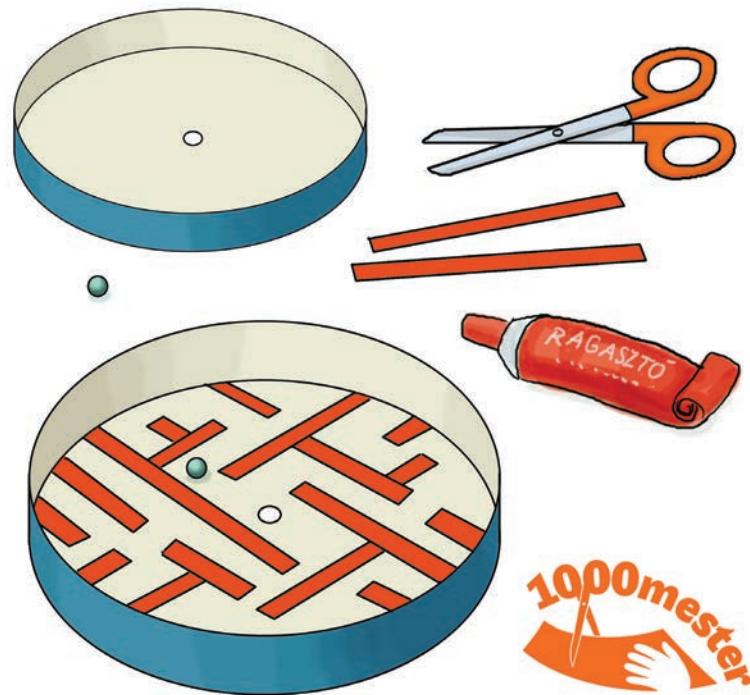
► Téged milyen kérdés foglalkoztat? Ha megírod, a *Töprengő* szívesen keresi veled együtt a választ.

Fogom a kezed!

Mennyei Atyám! Biztos láttad, amikor gyorsan összecsaptam a leckémet. Sokkal könnyebb és gyorsabb volt így, mint figyelmesen, szépen írogatni. Végül másnap már magam sem tudtam elolvasni. Istenem! A hit és a szeretet dolgait nem lehet így összecsapni. Ha nem figyelünk rád, nem figyelünk egymásra, végül már magunk sem igazodunk ki az élet dolgaiban. Köszönöm, hogy neked mindig van időd gondosan egyengetni előttem a helyes utat. Ámen.

► Szerinted melyiket nevezte ezek közül Jézus keskeny útnak? Olvasd össze az utakon elrejtett betűket, és megtudod. A helyes megfejtéseket szerkesztőségünk címére beküldők között jutalmat sorsolunk ki. Neved mellett életkorodat is tüntesd fel!

► Készíts sajtosdobozból ügyességi játékot! Lehet a rajzon látható labirintus mintájú, de rajzolhatsz a lyuk köré szoros kaput is.

Új nap – új kegyelem

Vasárnap (szepember 18.) *És így, miután Ábrahám türellemmel várt, beteljesült az ígéret.* Zsid 6,15 (1Móz 15,1; Mt 15,21–28, Róm 10,9–17[18]; Zsolt 129) Ábrahámról ritkán beszélünk úgy, hogy Ábrahám a toleráns ember. Pedig az. És bár gyakran mondogatjuk, hogy „a türelem rózsát terem”, valójában ritkán gyakoroljuk úgy a türelmet, mint egyfajta keresztyény erényt. Pedig az. És igen, gyakorolni kell, mert magától nem megy. Csak úgy magától senki nem lesz hirtelen türelmes ember. Türelmesé válik az ember. Idővel. És olyan szép, hogy ez az idő nem a mi kezünkben van, hanem az Isten kezében. Mert az övé. Ábrahám toleráns emberré vált, mert az Isten azzá tette őt. De ő is kellett hozzá. És az ígéret ámenné lett. Boldogok a toleránsak!

Hétfő (szepember 19.) *Nyelvem hirdeti igazságodat és dicséretedet mindennap.* Zsolt 35,28 (Lk 2,37–38; Zsid 11,1–7[8–10]; Jer 23,1–8) Milyen idealisztikus gondolat az, hogy az ember mindennap az Isten igazságát és dicséretét hirdeti! Mert valahogy mégsem így működünk. Valahogy gyakran azzal szembeesülünk, hogy sok beszédünkkel keveset mondunk, és ehhez képest is csekély számúak az isteni mércével is igaz mondatok vagy a dicséret szavai. Mindig elgondolkoztat „a nyelv bűnei” kifejezés, mert az ember ebben a tekintetben mintha megengedőbb lenne. Pedig a restanciánk óriási itt is. És legalább annyira gondolkodunk szent szavakkal való visszaélésre, mint tudatos káromkodásra vagy bántó mondatokra. Boldogok a tisztanyelvűek!

Kedd (szepember 20.) *Asztalt terítesz nekem ellenségeim személettára. Megkened fejemet olajjal, csordultig van poharam.* Zsolt 23,5 (Mk 14,3–4,6; Jak 1,1–6[7–11]12–13; Jer 25,1–14) Vajon belegondoltunk-e már abba, mi járna a fejünkben, ha szó szerint át kellene élnünk, hogy épp egy asztalt terítünk, és ezt végignézik az ellenségeink? Képzeld el, hogy körbeállnak minket! Persze sokan mondják büszkén, hogy nekik nincsenek ellenségeik. Vannak. Épp ezért, ezzel együtt, micsoda hitvallás az, hogy maga az Örökkévaló terít meg! Ő ken meg, ő ken fel, és ami a legnagyobb evangélium: Jézusban ő issza ki a csordultig telt poharat. Igen, akkor és ott, ami azon a bizonyos éjszakán kezdődött, amikor elárultatott. Fantasztikus szeretet ez. Boldogok, akik az asztalnál ülnek!

Szerda (szepember 21.) *Amikor elcsügged a lelkem, te akkor is ismered utamat.* Zsolt 142,4a (2Kor 1,3–4; Lk 7,1–10; Jer 26,1–19) Hihetetlen bátorítás van ebben a három szóban: „...te akkor is...” Mert ez a háromszavas krédó az Istenbe vetett

bizalom egyik legszebb példája. Ha mi is ki tudjuk mondani bárhol, bármikor, hogy „te akkor is”, akkor vallásos szorongás nélkül nézhetünk a tükörbe reggelente, mert a cselekvő Isten kezében van az életünk. Boldogok a hitvallók!

Csütörtök (szepember 22.) *Hát őrzője vagyok én a testvéremnek?* 1Móz 4,9c (Fil 2,4; ApCsel 5,34–42; Jer 28,1–17) A Szentírás egyik legfontosabb kérdése óriási gondolatlavinát indíthat el bennünk, hiszen kevés olyan aktuális téma van, mint az, hogy kiért, kikért vagyunk felelősek, és kiért, kikért nem. Az utóbbiakat – kiért, kikért nem – hosszan sorolhatnánk. És ez elég nagy baj. Mert istenképességünk egyik velejárója a felelősségvállalás a másikért. A személyválogatás bűn. Boldogok, akik képesek igennel válaszolni a genezisi kérdésre!

Péntek (szepember 23.) *Az Isten országa [...] igazság, béke és öröm a Szentlélekben, mert aki így szolgál Krisztusnak, az kedves Isten előtt, és megbízható az emberek előtt.* Róm 14,17–18 (Ézs 48,18; Zsid 12,1–3; Jer 29,1–14) Csodaszép kifejezés: „kedves Isten előtt”. Mert benne van az a vágyunk, hogy szerethetők legyünk valahogyan az Isten számára. És azok vagyunk. Nem magunk miatt, hanem „mert ő előbb szeretett minket” (1Jn 4,19b). Ez az alap. De az Isten országáért tenni is kell. Szolgálni szóval, de tettel még inkább. Hittel, de szeretettel még inkább. A megbízhatóság pedig nem érdem, hanem ajándék. Boldogok, akik az Isten országáért élnek!

Szombat (szepember 24.) *Növekedjete a kegyelemben és a mi Urunk, üdvözítő Jézus Krisztusunk ismeretében.* 2Pt 3,18a (5Móz 8,5; Mt 14,22–33; Jer 30,1–3; 31,1–14) Valaki egyszer azt mondta: ő meg akarja ismerni az egész világot. Valaki azt: ő az égig akar nőni. Valaki egyszer úgy kelt fel: ő bizony nagyobb lesz, mint az Isten. Valaki egyszer úgy: ha kell, megölöm magát az Istent. És a „valakik” sora a végtelenségig folytatható. Mert némely dolgokban nem változik az ember. Éppen ezért a második péteri levél szerzőjének eme örök érvényű mondata nemcsak valakiknek szól, hanem mindenkinek, aki arra vállalkozott, hogy Jézust követi egy életen át. Barátok közt. Jóban-rosszban. Testvérek közt. Akkor is, ha éppen könnyebb a sodródás. Csak azért is. Kegyelemben, Krisztus ismeretében növekedni a mindennapi keresztyénységünk egyik legnagyobb kihívása. De lehetséges. Boldogok, akik ezt (el)hiszik!

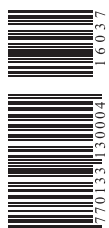
● GÁNC S TAMÁS

Evangélikus Élet – A Magyarországi Evangélikus Egyház lapja – megjelenik kéthetente

E-mail: evelet@lutheran.hu • EvÉlet online: www.evangelikusélet.hu • Hirdetésfelvétel: hirdetes@evelet.hu • Előfizetés: kiado@lutheran.hu
 • Szerkesztőség: 1091 Budapest, Üllői út 25. fszt. 2. Tel.: 06-20/824-5519. Szerkesztőségi titkár (hirdetési ügyek referense): BALLA MÁRIA (maria.ball@lutheran.hu).
 Főszerkesztő: T. PINTÉR KÁROLY (karoly.pinter@lutheran.hu). Olvasószerkesztő: DOBSONYI SÁNDOR (sandor.dobsonyi@lutheran.hu). Korrektor: MÁTÉ TÓTH ZSUZSANNA (matetot@gmail.com). Tervezőszerkesztő: SZABÓ DÁVID KÁROLY (david.szabo@lutheran.hu). Rovatvezetők: KENDEH K. PÉTER – Oratio oecumenica (peter.kendeh@lutheran.hu), SZABÓNÉ MÁTRAI MARIANNA – A vasárnap ígéje (mariann.matrai@lutheran.hu), LACKNER NÉ PUSKÁS SÁRA – Gyermekeknek (keszniegyul@gmail.com), TAMÁSY TAMÁS – Új nap – új kegyelem (tamytam@online.hu), DR. ECSEDI ZSUZSA – Cantate (zesu@lutheran.hu), KOVÁCS ELEONÓRA – Thesaurus (eleonora.kovacs@lutheran.hu). Kiadja a Luther Kiadó (kiado@lutheran.hu), 1085 Budapest, Üllői út 24. Tel.: 06-1/317-5478, 06-20/824-5518. Felelős kiadó: KENDEH K. PÉTER (peter.kendeh@lutheran.hu). Nyomdai előállítás: Konsilo Kft. (1022 Budapest, Tapolcsányi u. 6.). Felelős vezető: NAGY ZOLTÁN. Árusítja a kiadó. Terjeszti a Magyar Posta Zrt. Terjesztési ügyekben reklamáció a Magyar Posta Zrt. Hírlapüzletág telefonszámán: 06-1/767-8262 és a Luther Kiadónál • INDEX 25 211, ISSN 0133-1302. Előfizethető közvetlenül a kiadónál vagy postautalványon. Az előfizetési díj belföldön (illetve Románia és Szlovákia területén) negyedévre 3575 Ft, fél évre 7150 Ft, egy évre 14 300 Ft, európai országba egy évre 48 100 Ft (172 euró), egyéb külföldi országba egy évre 56 320 Ft (201 euró). Csak a minden hónap 15-ig beérkező lemondásokat tudjuk az azt követő hónap elsejével regisztrálni, ellenkező esetben még egy hónapig jár az újság. Beküldött kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. Címlapfotó: Kiss TAMÁS.

Ára: 450 Ft

Kedd, 17 óra

szeptember

20-tól

november

29-ig

Az **Evangélikus Hittudományi Egyetem** oktatói hívnak minden érdeklődőt az **Evangélikus Biblikus Szabadegyetem** őszi kurzusára, amelyen tudományos igényességgel és a Biblia iránti hagyományos evangélikus elkötelezéssel kínálunk lehetőséget ismeretszerzésre és ismeretbővítésre. A teljes kurzus ára: 5000 Ft
Egy előadáson való részvétel: 700 Ft

Kőszeghy Miklós

- Bábel tornya: régészet – morál és politika
- Mert enni mindig kellett valamit: étel és ital az Ószövetség világában
- Égi és földi hatalom az Ószövetségben

Varga Gyöngyi

- „Kezdetben”: a teremtésselbeszélések háttere, üzenete és reflexiói a Szentírás más hagyományaiban
- Él – JHWH – Abba: istennevek és istenképek
- A messiás és a messianizmus: gyökerek, teológia, hatástörténet

Korányi András

- A szentháromságos hitvallások és az ókori bibliaértelmezés
- Biblia és igehirdetés anyanyelven a késő középkorban és a reformációban
- A Szentírás és a 20. század nagy történelmi tragédiái

Evangélikus Biblikus Szabadegyetem

Evangélikus Hittudományi Egyetem
1141 Budapest, Rózsavölgyi köz 3.

További információk: Sági Andrea + 36 1 469 1050, szabadegyetem@lutheran.hu

ORSZÁGOS EVANGELIZÁCIÓ

ÁLLJ A LÁBADRA!

– REFORMÁCIÓ MA

BUDAPEST, DEÁK TÉRI EVANGÉLIKUS TEMPLOM

2016. OKTÓBER 8., SZOMBAT,

10–16 ÓRA

PROGRAM

9.40: Éneklés a *Hermons* zenekarral

10.00: Köszöntés, ima – *Szemerei János* és *Szeverényi János*

Tanúságtétel – *Hermons*

Igehirdetés – „Állj a lábadra!” (ApCsel 14,8–10) – *Győri János Sámuel*

11.15: Szekciók, bibliakörök

Beszélgetés az igehirdetésről – *Győri János Sámuel* (templom)

Zsoltárok CD-bemutató – *Badin Ádám, Scholz Erika, Vető István* (gimnázium, díszterem)

„Mikor Urunk és Mesterünk azt mondta: »Térjete meg!« – azt akarta, hogy a hívek egész élete bűnbánatra térés legyen” (Mt 4,17) – *Weltler Sándor* (gimnázium, tornaterem)

Imaközösség – *Malik Péter* (gyülekezeti kisterem, I. emelet)

Ad fontes! – Vissza a forrásokhoz! – *Dr. Fabiny Tamás* (gyülekezeti terem, I. emelet)

Gyógyulás a gyermekkori bántalmazásokból – *Bödő Sándor* (gimnázium, 12. terem)

Az ész megtérése – *Ribár János* (gimnázium, 15. terem)

Egyedül a hit – *Gáncs Péter* (gimnázium, 17. terem)

Egyedül a kegyelem – *Szemerei János* (gimnázium, 18. terem)

Egyedül a Szentírás – *Balicza Iván* (gimnázium, 21. terem)

Evangéliummal a világban – *Kiss Péter* (gimnázium, 22. terem)

A szív megtérése – *Grendorf Péter* (gimnázium, 24. terem)

A család megújulása – *Krámer György* (gimnázium, 27. terem)

Reformáció a gyülekezetben – *Győrfi Mihály* (gimnázium, 23. terem)

Keresztényüldözés a 21. század elején – *Győrfi Károly* (gimnázium, 26. terem)

Internet és kereszténység (veszélyek, lehetőségek) – *Erdélyi Károly* (gimnázium, 28. terem)

12.45: Ebédszünet (az egyház szerény vendéglátást biztosít)

14.00: Tanúságtétel

Élet-halál élményeim – *Czakó Gábor* Kossuth-díjas író

„Emberfia, állj a lábadra!” – *Lóczy Tibor* lelkészi munkatárs

15.00: Igehirdetés – „Térjete meg az élő Istenhez!” (ApCsel 14,11–18) – *Lupták György*

Istentisztelet úrvacsorával – *Gerőfiné dr. Brebovszky Éva*

Gyermekfoglalkozás lesz a Kisdeák óvoda termeiben a Keresztény Önkéntesek Szövetsége az Ifjúságért (KÖSZI) vezetésével. Gyülekező az I. emeleten.

Az alkalomra mindenkit szeretettel vár a Magyarországi Evangélikus Egyház Missziói Bizottsága.

2017 LUTHER
REFORMÁCIÓ 500